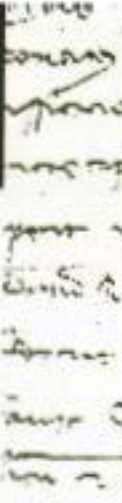

Núm. 37 ANY X

AV!

HIVERN '96
REVISTA COMARCAL
DELS PORTS
Preu: 525 pts

*per l'any 1996
de l'any 1996
de l'any 1996
de l'any 1996
de l'any 1996
de l'any 1996
de l'any 1996
de l'any 1996
de l'any 1996
de l'any 1996*

XL
ASSEMBLEA
INTERCOMARCAL
D'ESTUDIOSOS

PASTISSERIA

CASA GORRETA

JOAQUÍN ANDRÉS

DES DEL 1900
L'AUTÈNTIC FLAÓ MORELLÀ

Marquesa F. Sol, 2

MORELLA - Tel. 16 01 74

Castellet

DIARIO

Año X Número 37 Precio 525 Ptas.

EL DIARIO HISTÓRICO DE LOS PORTS

Castellet Diario se entrega por su correo
Todos los miércoles
y viernes consulte
LA GAMA DEL COLEGIO POSTAL

Una carta tarda 23 días

■ Circulaba de Barcelona hacia Vilafranca

Páginas 32 y 34

La Mancomunidad dels Ports solicitó una reunión con el gobernador civil para pedir la renovación de instalaciones, aumento de plantillas y la investigación de atascos en la capital provincial.

LOS RÈCORDS

Tortosa-Morella	31 dies
Alicó - Morella	27 dies
València-Morella	20 dies
Ampesta-Morella	19 dies
Zaragoza-Morella	19 dies
Bilbao-Vilafranca	18 dies
Valls-Morella	16 dies
Madrid-Morella	14 dies
Caudiel-Morella	13 dies
Teruel-Vilafranca	11 dies
Alcañiz-Morella	11 dies

Jueves **31** de Febrero de 1996

CASTELLET

La JBV (Confederación de Empresas Reunidas "Amia Swan Vintater" de los Puertos) se queja de que, debido al retraso de la correspondencia se han podido asistir a fiestas y congresos de su sector.

DEPORTES

La FPD (Federación Puertense de Deportes de Invierno) decide viajar y la propuesta aprovechar sus desplazamientos, además para garantizar que el correo llegue en un plazo máximo de 7 días a la ciudad.

AU!
**REVISTA COMARCAL
DELS PORTS**
ANY X - Número 37
HIVERN 1996

Equip Fundador :

Xanxo Bel, Quico Blasco, Manuel Clemente, Joan Manuel Falco, Bertomeu Masaguer, Ernest Querol, Narcisca Rambla, Jesús Sangüesa, Carme Segura, Josep Maria Zapater

Consell de Redacció:

Montxo Monfort, Julià Pastor,
Ernest Querol, Narcisca Rambla,
Carles Ripollés, Jesús Sangüesa,
Josep Maria Zapater

Picatge, Correcció i

Maquetació:

Julià Pastor i Carles Ripollés

Recull de notícies:

Lluís Puig i Jesús Sangüesa

Grafismes i Portada :

Montxo Monfort

Distribució i

Administració:

Jesús Sangüesa, Julià Pastor i
Carles Ripollés

Impressió:

Jordi Dassoq

*Esperem les vostres
col·laboracions !!*

AU! EDICIONS DELS PORTS

Associació Cultural dels Ports
Placet de l'Escola Pia, 4
Apartat de Correus 18
12300 MORELLA

TÉ. Fax 964-161001

NIF G 12 080636 DL B20594-87

Amb la col·laboració de la
Generalitat Valenciana

Subscripció anual

1996 PTA

Preu Exemplar

525 PTA

Telèfons:
16 00 08 i 16 01 25
(2 línies)

Portal de Sant Mateu, 2
MORELLA (Castelló)

S U M A R I

EDITORIAL
Primer congrés sobre els Ports ... 5

MONOGRÀFIC
Primer congrés de la comarca 7

NOTÍCIES 13

LA BÚSTIA 19

GALÀXIES
Preludi a un conte de Nadal 21

PUBLICACIONS
Un llibre sobre armes 22

ORELLA ESCRIVANA 24

DEBAT
El bisbat de Tortosa 25

ITINERARIS
Morella - Vallibona 26

OPINIÓ 27

RACÓ DE L'ESTUDIANT
El viatge a Alemanya 27

TRADICIONS POPULARS
El cine 28

No desaprofitem la possibilitat de fer-nos conèixer la comarca a nosaltres mateixos i als altres, perquè és una manera de conèixer-nos nosaltres mateixos.

EDITORIAL

El primer Congrés sobre els Ports

El Centre d'Estudis dels Ports ha organitzat el primer congrés sobre la nostra comarca aprofitant la infraestructura de l'**Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos** que, amb aquesta edició, haurà tingut lloc per quarantena vegada. Un congrés, una assemblea, signifiquen **cooperació**. Reunir persones amb interessos diversos però amb un punt de partida comú, que en aquesta ocasió és el coneixement de la nostra comarca. És, per tant, un motiu d'alegria saber que gent dels Ports i d'altres comarques es trobaran per intercanviar punts de vista sobre la nostra realitat passada, present i futura. I amb més raó si sabem que en les darreres assemblees s'han aplegat entre 300 i 500 persones que han aportat al voltant d'un centenar d'estudis.

Aquest esperit de cooperació ja prové de la creació del Centre d'Estudis que va ajuntar les dues associacions culturals d'àmbit comarcal i va rebre el suport de totes les altres entitats amb interessos afins. Però, si ens aturem a pensar-ho, el mateix fet de constituir una associació ja mostra l'afany de col·laboració. És com anar eixamplant àmbits: des de l'individual, al municipal, al comarcal i, ara, al nacional. Aquesta ha estat la nostra trajectòria d'actuació que coincideix amb la filosofia del Centre d'ésser "una entitat que millori el coneixement de la comarca, un puntal bàsic per a les recerques, un espai d'encontre de les persones i entitats interessades en la comarca" com es pot llegir en la seua acta fundacional. I estem contents d'haver depassat els límits de la nostra àrea d'actuació.

La història d'aquesta tasca cultural es va iniciar fa vint-i-cinc anys amb la publicació dels butlletins miscel·lanis d'AMIC. Al 1982 es van afegir les publicacions de l'Associació Cultural dels Ports que, posteriorment, va crear el Grup d'Estudis dels Ports amb l'objectiu de posar els **fonaments per a conèixer** la nostra realitat comarcal amb la publicació d'obres de referència com *la Guia Bibliogràfica* i el llibre *La comarca dels Ports*. Aquestes obres col·lectives ja iniciaven la col·laboració entre persones ben diverses. Ara, amb el Centre d'Estudis hem augmentat la diversitat i, amb motiu de l'assemblea, ens reunirem amb persones de ben lluny, seguint una tradició de més de quaranta anys que permetrà la publicació de **diferents volums temàtics** sobre els aspectes més variats de la nostra comarca i amb un contingut totalment nou.

És aquesta evolució la que ens engresque a demanar a tots aquells que puguen escriure sobre algun aspecte de la nostra comarca, que ho facen. Si moltes persones de fora escriuran sobre els Ports, no ho hem de fer nosaltres en major nombre? Actualment ens estimule la il·lusió que han mostrat les persones a les quals se'ls ha demanat que hi **participen**. Fins i tot hem rebut la primera comunicació, ja redactada, abans d'enviar les circulars anunciant l'assemblea.

Per tant, l'ocasió està servida. Només falte que entre tots li donem com més continguts millor. No desaprofitem la possibilitat de fer-nos conèixer la comarca a nosaltres i als altres, perquè és una manera de **conèixer-nos nosaltres mateixos**.

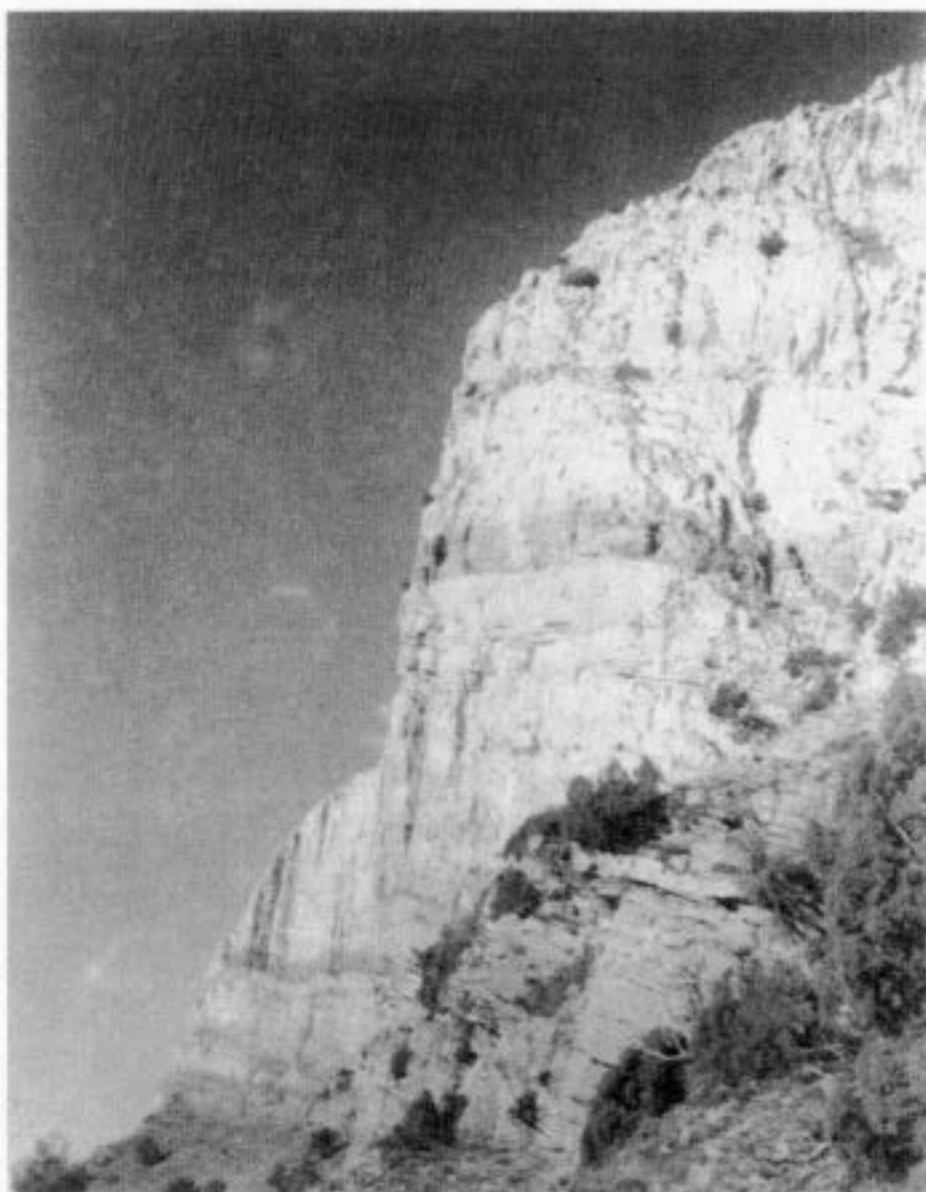
Quan esta revista aplegue a les vostres mans, hauréu comprovat en les vostres butxaques que fer-la és car. Efectivament, el vostre banc us haurà passat un rebut de 1996 pessetes, que és un apujó considerable si tenim en compte que fins ara anàvem pujant 10 duros cada any. Cal, per tant, explicar els motius. El primer és que volem mantenir la qualitat i la periodicitat. La revista ha guanyat gràficament, i fins i tot procurarem mantenir la portada en color. Ara la maquetem quasi tota nosaltres i podem dedicar-nos més a fons i polir més els detalls. I si ho fem nosaltres, com és que puge el preu? Està clar: el preu del paper ha pujat vertiginosament. El correu ha passat en uns anys a costar-nos d'una a 42 o més pessetes. Per últim, les institucions han anat reduint progressivament les subvencions durant estos anys -no és una situació particular nostra: a Catalunya i a l'Aragó ha passat el mateix-. En deu anys, la revista ha passat de 1000 a 1996 pessetes. Coste el mateix que revistes amb tirada de 50.000 exemplars. A més, en l'actualitat s'ofereixen altres serveis i activitats a través del Centre d'Estudis.

Senders de Gran Recorregut
SECTOR II

**S. JOAN DE PENYAGOLOSA - ANDILLA
ANDILLA - S. JOAN DE PENYAGOLOSA**

PROVINCIA DE CASTELLÓ

**G.R.
7**

COORDINADORA NACIONAL DE SENDEROS DE GRAN RECORRIDO

Primer congrés sobre la comarca

XL Assemblea Intercomarcal d'Estudiosos

Per Josep Iglésies, Josep M^o Domènech i la redacció de la revista.

Cal fer sempre esforços per tot allò que és digne i humà. En aquest marc podem situar la cultura i el saber en tots els seus aspectes temàtics i àmbits de consideració. Els estudis locals i comarcals són un dels àmbits que cal cultivar i que després són la base per a comparacions, anàlisis, sistematitzacions i consideracions globals que poden fer avançar la ciència i el saber en qualsevol de les seves branques o disciplines.

L'intent de fer la XL Assemblea d'Estudiosos a Morella es situa en la línia de l'aprofundiment de les dades i els coneixements que actualment es tenen sobre la comarca i les interrelacions amb les comarques veïnes.

Si cada vegada que s'enceta un estudi es té la sensació invariable de saber-ne poc o gairebé no gens, creiem que en el cas nostre cal encara fer un esforç addicional de consideració de tots els aspectes històrics, culturals i científics per tal de eixir una miqueta de la sensació d'atomització i parcialitat que ara patim i mirar d'aconseguir una certa idea de globalitat, de continuïtat històrica, de sistematització dels materials arxivístics i, també, de canvi en el sistema de treball de estes contrades, que a pur de ser individualista, gairebé diríem aïllacionista, fa inútils molts esforços i condemne sistemàticament a les repeticions de faenes, que d'altra forma permetrien avançar amb menys entrebancs.

La reunió de gent de la comarca amb molta gent de fora, que sempre és bona per definició i pot esdevenir, a més, el desllorigador per a totes aquestes activitats que assenyalam: aportació de dades noves, valoracions i crítiques a processos i maneres de fer i de pensar autòctones, punts de vista diferents sobre la realitat que, per coneguda, ens pot resultar trivial i, naturalment, un canvi de perspectiva de cara al futur.

La consecució de tots aquests objectius convalidaria l'esforç d'organització de l'Assemblea que considerem altament productiva. És per això que us invitem a presentar comunicacions que complementen les ponències, que han estat encarregades a Ferran Arasa i Gil de la Universitat de València (arqueologia i història antiga), Henri Bouché de l'UNED de Castelló (àrea d'antropologia), Arcadi Garcia Sanz i Vicent Garcia Edo de la Universitat Jaume I (història), Lluís B. Meseguer de la Universitat Jaume I (art i literatura), Josep Monferrer i Guardiola de la Fundació Bancaixa (àrea de ciències socials) i Xavier Segura, tècnic d'una empresa de serveis mediambientals (el medi natural). Com podeu veure, especialistes de tots els camps del saber.

No cal dir que això només seria un primer pas (o el tercer o quart si voleu) en la consecució d'un objectiu que no ens haurie d'abandonar mai: saber qui som, d'on venim i cap a on volem anar.

El present monogràfic se n'ix un poc de l'estil acostumat, on sol haver una unitat de redacció i concepció a més de tractar d'un tema sol. Ací hi trobareu un mosaic de coses, d'autors i d'estils diferents, però enmig de tot podreu llegir clarament un missatge: el de la dedicació, l'esforç i l'estudi que s'ha pretés des de l'inici de les Assemblees fins a l'actualitat amb mires a aconseguir un coneixement cada vegada més profund, més relacionat i més comú de la nostra història, del nostre medi i de les nostres formes de fer i d'actuar.

Participeu!

VINT-I-CINC ASSEMBLEES D'ESTUDIOSOS COMARCALS

per Josep Iglésies

Pels anys 1945, 46 i 47 es va desvetllar a Igualada un impuls de redreçament cultural, que va trobar l'expressió inicial en unes lectures i conferències dominicals, ofertes a migdia, sota el nom d'"Anabis", al local d'un col·legi de minyons de la rambla de Sant Isidre. Era una de tantes catacumbes que aplegaven uns conspiradors de la cultura que perseveraven a retre una devoció fervorosa a la llengua autòctona, mentre l'atmosfera adversa ens rodejava i amenaçava. Joan Mercader sabé aprofitar la sensibilitat despertada per aquelles reunions, i la seva inquietud intel·lectual fructificà en la fundació del Centre d'Estudis Comarcals d'Igualada, al qual la capital de la Conca d'Òdena deu una activitat excepcionalment valuosa. El propòsit de trobar una iniciativa, que donés al centre igualadí un major relleu enllà dels límits de la ciutat mateixa, li féu concebre la idea de dur a terme una Assemblea d'investigadors de les comarques del Penedès, el Baix Llobregat i l'Anoia. El projecte era limitat a aquestes tres soles comarques, perquè semblava que les circumstàncies polítiques no haurien permès en cap cas un desplegament de major amplitud.

Trobà en Emili Giralt un excel·lent col·laborador per a interessar en la idea el director del Museu de Vilafranca del Penedès, Pere Giró, i l'arxiver del mateix museu, Pere Regull. Uns altres col·laboradors eficaços foren Albert Ferrer i Soler, comissari d'excavacions de Vilanova i la Geltrú; Joan Orriols, aleshores president del Foment Vilanovès; l'erudit llibreter Joan Rius i la directora de la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer, Teresa Besora, juntament amb d'altres de la mateixa localitat. D'altra banda, Isidre Clopes, conservador del Museu Municipal de Martorell, i el batlle local, Vicenç Ros, oferiren l'edifici del museu, fundat pel darrer, per a celebrar l'acte. S'havia demanat també el consell i la col·laboració d'Agustí Duran i Sanpere i de Pere Bohigas.

Jugaven dos propòsits diversos, però no antagònics, en la convocatòria de l'Assemblea. El primer era reviscolar l'esperit comarcalista català, que contrariés en el possible la força hegemònica de Barcelona. Vivificar l'esperit de les comarques i estimular-les en el cultiu de la seva personalitat semblava una tasca factible, que en certa manera podia dissimular els impulsos culturals pròpiament catalanistes, que eren absolutament prohibits. Fer cultura a Catalunya aleshores era vist per les autoritats d'ocupació com una activitat punible. Altrament, el simple ús de la llengua vernacle -llavors proscriu en públic-, del qual ens feiem tossudament una obligació, constituïa un delictu. Si cal que parlem més clar, direm que prenem el comarcalisme com un sucedani ocasional del catalanisme. I no voldríem que es prenguessin aquestes paraules en un sentit que no els volem donar. Els organitzadors érem i som ben sincers en els impulsos comarcalistes que justifiquen les Assemblees d'Estudiosos Comarcals, puix sentim un ple convenciment de la necessitat de fer sobresortir les comarques dins la unitat de Catalunya i dotar-les de tot el que calgui per a mantenir les seves singularitats i fer-les prosperar. Però, aleshores, allò que més podia perillar era la catalanitat.

El segon propòsit de l'Assemblea se centrava en la possible eficàcia cultural de cara als estudiosos locals: proporcionar als autodidactes unes metodologies modernes i fàcilment digeribles per a cada matèria. Havien aparegut algunes monografies on es donava categoria a fets i anècdotes sense transcendència, i en

canvi s'hi silenciaven coses fonamentals que potser els autors sabien, però que no se'ls acudia de consignar. Ens semblava que calia orientar en el possible determinats estudiosos carregats de bona voluntat i de possibilitats, però que, per manca d'una formació o d'una disciplina intel·lectual apropiades, es desencaminaven en les observacions i les recerques. Aquests propòsits poden ésser considerats com preconcebuts des de les altures universitàries, però, dels quatre ponents que protagonitzàrem l'acte acadèmic de l'Assemblea inicial de Martorell, solament dos eren universitaris: Joan Mercader i Pere Bohigas. Els altres dos, Albert Ferrer de Vilanova i el qui això escriu, érem simples aficionats.

Comparegueren a l'Assemblea representants d'indrets de molt més enllà de l'àrea que circumscriu la crida. Al matí es van desenrotllar les ponències dedicades a Geografia, Arqueologia, Història i Bibliografia. Hi hagué nombroses intervencions. A la tarda els assistents es dividiren en comissions de treball, un grup per a cada ponència, i cada grup prengué acords que tendien a una coordinació d'iniciatives. Va clausurar l'acte Agustí Duran i Sanpere. Les actes, ponències i comunicacions foren aplegades en un volum aparegut el 1952. L'Assemblea de Martorell fou una primera espurna d'un reffloriment. Encara recordem la joia reflectida en els semblants

dels assistents, la brillantor de les seves mirades. Tornar a sentir parlar en català en un acte públic, a porta oberta i sobre temes genuïnament de cultura catalana, omplia d'esperança tots els cors. Hi hagué ulls que llagrimaven. Allò resultà inusitat en aquells moments. Hi hagué la inevitable denúncia. Però l'enteresa del batlle de Martorell, Ros Batllellé, el qual es féu responsable de l'acte davant del governador civil de Barcelona, suavitzà les complicacions.

A la segona Assemblea, celebrada al monestir de Santes Creus, ja no es va respectar la dedicació territorial inicial. La crida va ésser feta amb el nom d'Assemblea Intercomarcal d'Investigadors de les Comarques Catalanes i la data concreta fou el 31 de març de 1953. L'organització comptà amb la col·laboració dels elements del Seminari d'Història de la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de Barcelona, sota la consigna de treballar en comú, en unió d'altres institucions de cultura i centres locals. Ocuparen l'acte acadèmic dues ponències. La primera era dedicada a un "Questionari previ per a elaborar una monografia d'història local adaptada als mètodes científics moderns", de la qual s'havia encarregat el catedràtic Jaume Vicens Vives. Però el ponent no va assistir a l'acte i el tema fou exposat per Joan Mercader, amb la col·laboració de Manuel Riu i Riu. El segon tema era dedicat a "Projecte per a la possible coordinació dels centres locals d'investigació" i el presentà Agustí Duran i Sanpere. Com es veu, s'accentuà el predomini dels principis unitaris. Es proposà que la coordinadora preconitzada es fes sota el patrocini de l'Institut Municipal d'Història de Barcelona.

Dos anys més tard se celebrava l'Assemblea de Cervera. Era el 5 de juny de 1955, i l'acte acadèmic tenia lloc a la capella de la Universitat, restaurada feia poc. Els temes eren "Interès d'una campanya arqueològica per les terres de Lleida", "Conviniència que els museus locals estableixin relacions amb la Junta de Museus de Barcelona", "Necessitat que els centres locals tinguin un òrgan difusor de llurs activitats" i "Normes per a portar a terme resums essencials d'història local". Però a partir de 1954

Joan Mercader s'havia traslladat a Madrid, i Manuel Riu, abassegat per la seva funció docent, també s'havia anat apartant de nosaltres. Amb una relativa exageració, podríem dir que amb ells els elements universitaris s'havien allunyat de l'organització de les Assemblees. En realitat, però, mai no hem perdut el seu contacte orientador.

Volem esclarir que res més lluny del pensament dels organitzadors que pretendre establir una lluita entre savis professionals i estudiosos locals, generalment autodidactes. Ens ha interessat sempre trobar un punt dolç de contacte entre els dos camps, sense que ens calgui dissimular la nostra simpatia pels qui en solitari i amants d'amor a la seva localitat i a la seva comarca, sovint menystinguts, diríem que, des d'un ermi espiritual, sense elements, robant hores al divertiment i a la família, sacrificant-ho tot a la dèria, combatent amb tota l'abnegació per elevar una cultura.

El primer de novembre de 1959 es va celebrar l'Assemblea de Peralada. Com a anècdota direm que havia estat convocada per a celebrar-la a Figueres i la majoria d'assembleistes sortiren de Barcelona convençuts que anàvem a reunir-nos a la capital de l'Alt Empordà, d'acord amb el conveni a què havíem arribat amb l'alcaldia d'aquella localitat. Però, en ésser a Figueres, ens trobàrem que tot s'havia desfet. L'ajuntament, en el saló de sessions del qual havia de trobar acollida l'acte acadèmic, es tornà endarrera i ja ens teníem en plena rambla figuerenca sense saber què fer, ni on anar. Afortunadament Joan Ainaud de Lasarte va donar la solució. Telefonà a Miquel Mateu sollicitant que ens fos obert el Castell de Peralada i aconseguí convèncer el propietari que ens acollís i presidís l'Assemblea, però a porta tancada.

En aquesta reunió encara predominaven els postulats metodològics i tot just s'hi filtraren alguns treballs sobre coses definides de la localitat o la comarca. Començàvem a veure clar que acabaríem en una asfíxia si prosseguíem pel camí exclusiu de la metodologia. Calia encarar-nos amb la realitat i no intentar forjar un món nou, sinó aprofitar el que trobàvem, reconèixer-li les possibilitats i millorar-lo si podíem. Això ens permet afirmar que la futura preferència pels temes locals no fou preconcebuda. Emergí per ella mateixa.

S'havia produït quelcom a remarcar. L'Institut Municipal d'Història de la ciutat de Barcelona depèn de l'Ajuntament; aquest era forçosament polititzat, i no pogué constituir-se en la institució que ens donés l'empara que ens era necessària. La trobàrem en el Centre Comarcal Lleidatà, l'acció cultural del qual, orientada per Antoni Bergós, es movia amb una gran desimboltura. I sota els auspicis d'aquesta entitat el 1961 s'organitzà l'Assemblea de Tortosa, presidida pel canonge Maryà, en la qual la temàtica restà cenyida a matèries concretes, referides a la comarca on se celebrava la reunió.

Els temes metodològics tant es podien desenvolupar en una localitat com en una altra, puix que poc o gens tenien a veure amb l'indret on se celebrava l'Assemblea. En realitat, les localitats escollides solament hi aportaven el local i una part dels oients, puix, seguint l'orientació inicial, gairebé sempre havíem hagut de cercar ponents forasters. Preferentment eren barcelonins els que exposaven les matèries, ja que és a Barcelona on hi ha les institucions doctes superiors que acullen els facultatius. El comarcalisme restava circumscrit als assistents, no als protagonistes o ponents. Hi havia quelcom de colonialisme barceloní vers les comarques en el desenvolupament dels actes. El veritable comarcalisme sorgí quan s'abandonaren les exposicions tecnològiques i s'entrà de ple en l'exposició de treballs sobre la comarca concreta on se celebrava l'acte, o almenys deguts a autors que hi residien.

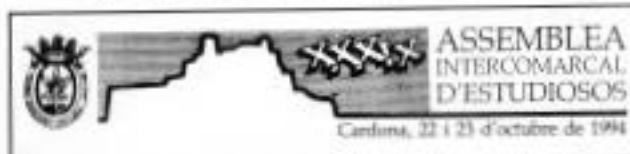
Darrera l'Assemblea de Tortosa vingueren les de Vic i de Banyoles. Aquesta darrera fou més conflictiva que la de Peralada. A Figueres ens havíem trobat amb el falliment dels elements locals en l'organització convinguda. A Banyoles hi hagué la ingerència d'elements oficials que intentarem desvirtuar-ne l'esperit. El 1966 se celebrà l'Assemblea de Montblanc i entretant es reestructurà, amb independència de tota altra entitat, la Comissió Organitzadora de les Assemblees a base d'un Comitè Permanent. A cada Assemblea s'incorporava un element de la localitat on s'havia celebrat l'anterior. Així, després de la de Terrassa, es va obtenir la col·laboració eficaçíssima de Josep M. Domènech. El 1967 se celebrà la d'Igualada, com a homenatge als iniciadors. El 1968, la de Sabadell; el 1969, la de Reus; el 1970, la de Balaguer; el 1971, la de Mataró i una d'extraordinària a Perpinyà, i seguiren les de Terrassa, Tàrraga, Santa Coloma de Queralt, l'Espluga de Francolí, Vilanova i la Geltrú, Sant Feliu de Guíxols, la Seu d'Urgell; darrerament, les de Ripoll, Berga, Lleida i del Prat de Llobregat.

A totes les posteriors a la de Tortosa s'ha procurat preferentment allargar la mà als autors i erudits locals i aconseguir-ne el protagonisme, als solitaris de les comarques que, entre sacrificis sens nombre, mantenen viva la flama de la cultura catalana. Amb les Assemblees hem despertat o hem contribuït a despertar vocacions, inquietuds i aspiracions, i hem mantingut fidelitats. Hem refusat o defugit, sempre que hem pogut, els contactes amb les autoritats superiors representatives d'una ocupació negativa. Corriem un risc? Tot hom el corria en gran o en petit a la Catalunya de la darrera quarantena d'anys. I tanmateix en les nostres reunions mai no hem fet res del que se'n pot dir política, però era suficient l'exclusiva utilització de la llengua catalana per a ésser classificat de suspecte. En cap acte no hem renunciat a la nostra llengua.

A les sessions acadèmiques, cada ponent controlava per ell mateix les exposicions que feia. Però, a la sobretaula del dinar de germanor, l'expansió verbal no era controlable. Era allò que Duran i Sanpere, amb velada quimera, en deia "el míting". "El míting, quan el fareu?", preguntava. I en aquest exaltat llevant taula és on es voréja més d'una vegada l'excés verbal que podia ésser pres com a temerari.

Ara l'actitud del Comitè organitzador és exactament la mateixa d'abans. Fem els mateixos actes, la nostra veu té el mateix to, el mateix significat, i expressem la mateixa doctrina. Provoquem per les nostres Assemblees, deixem endarrera un complex de treballs sobre cada una de les comarques on les hem celebrades. Tal vegada, sense els nostres aplegaments, els treballs al·ludits mai no s'haurien produïts. Som els primers a reconèixer que és molt de doblre que la realització de cada Assemblea no hagi comportat la publicació del text de les ponències i de les comunicacions, les quals avui són de consulta obligada pels estudis futurs de les contrades que afecten. Són, però, bastants les Assemblees que han tingut aquesta sort -Martorell, Vic, Montblanc, Santa Coloma de Queralt, Sant Feliu de Guíxols, Balaguer i, parcialment, Igualada, Reus, Sabadell, Tàrraga, etc.- i sembla que altres -Berga, la Seu d'Urgell i Lleida- la tindran dins de breu temps. Aïrament, els nostres actes han coincidit i alguns n'han provocades amb inauguracions de centres d'estudis, museus, arxius i biblioteques.

Aquest text va ser publicat a la Revista SERRA D'OR, Tany 1981

Altres quinze Assemblees d'Estudiosos Comarcals

per Josep M. Domènech

Després de la XXV Assemblea d'Estudiosos celebrada al Prat de Llobregat el 1980, s'han anat succeint les convocatòries, i gairebé sempre de periodicitat anual, amb el mateix esperit inicial i amb la norma de no repetir mai cap localitat. Així, doncs, el 1981 se celebrà a Manresa i han anat seguint les de Sant Joan de les Abadesses, Santa Coloma de Farners, Sitges, Girona, L'Hospitalet de Llobregat, Rubí, Granollers, Puigcerdà, Valls/Vila-rodon, Tremp, Amposta, Encamp i Cardona. La quarantena assemblea és la que s'està preparant per l'octubre vinent a la ciutat de Morella.

Tal com s'ha dit moltes vegades, totes les assemblees són iguals, però cada una d'elles té la seva característica pròpia: així, la de Sant Joan de les Abadesses marcà una pauta per a les assemblees posteriors; tenint present que els assembleistes forats es quedaven al vespre del dissabte al diumenge sense cap activitat, organitzaren un memorable concert de cant acompanyat per clavicèmbal a l'església del monestir. A Santa Coloma de Farners hi feu la presidència destacada del cardenal Jubany. A Sitges, l'aportació dels ponents i comunicants locals fou molt destacada. A Girona, un model d'organització. L'Hospitalet de Llobregat marcà una fita en la dinamització del seu Centre d'Estudis i la participació assolí el doble de les comunicacions que habitualment es rebien: s'arribà a la ratlla del centenar. A Rubí, coincidint amb el mil·lenari de la ciutat, l'Assemblea ajudà a donar un fort impuls a les activitats culturals, i aconseguí també una important participació. La de Granollers fou presidida pel seu fill il·lustre, el malaguanyat Dr. Salvador Llobet, el qual es responsabilitzà personalment que no hi hagués cap problema en tota la qüestió econòmica ni en l'edició dels dos llibres de ponències i comunicacions. Puigcerdà aprofità l'Assemblea per vindre un liceu internacional considerant que Cerdanya, tot i que era a cavall de dues nacions, era una sola comarca; en aquest sentit de la unitat cerdana es desenvoluparen la majoria de les ponències. L'assemblea de Valls se celebrà en dues poblacions: Valls mateix i la veïna població de Vila-rodon; però la nota extraordinària fou que la vigília del dia de l'Assemblea, al recollir les credencials o bé fer les inscripcions, l'Institut d'Es-

tudis Vallencs ja posava a la venda els tres voluminosos llibres que recollien totes les ponències i comunicacions que s'hi havien presentat. Tremp aprofità per fer actes a diverses poblacions del Pallars Jussà, amb unes exposicions etnogràfiques ben notables. Amposta també destacà pel nombre important de participació d'estudiosos del Montsià i de les comarques veïnes. Encamp, amb l'al·licient del majestuós paisatge de les valls d'Andorra, donà una acollida extraordinària als assembleistes. I en l'última assemblea celebrada, la de Cardona, que organitzaren conjuntament les tres entitats culturals de la població, es demostrà la capacitat de convocatòria i el bon saber fer dels cardonins: a la nit, un extraordinari concert de cant polifònic a l'església de la col·legiata, l'acte acadèmic d'una gran dignitat i rellevància i el dinar de germanor al Parador Nacional, magnífic.

En l'assemblea de Cardona, al llevant de taula, es proposà fer la següent a les Illes, cosa que seguidament fou acceptada; però quan ja s'havien iniciat les reunions preparatòries, per culpa d'unes qüestions de tipus polític dins el govern balear -el túnel de Sóller- que polaritzaren molt l'atenció dels il·lencs, l'organització de l'assemblea quedà en un segon terme, ajornada per més endavant. Tot i que hi havia altres localitats que tenien demanat poder fer l'assemblea, no es cregué oportú fer-la amb precipitacions ja que l'objectiu de les assemblees no és anar a fer una festa major de la cultura sinó que allò que es persegueix principalment és fomentar la creació de centres d'estudis i similars o bé ajudar a consolidar els existents amb la tasca conjunta dels seus elements en l'organització, tasca que sempre resulta gratificant i aglutinadora, tant al veure la realització dels actes finals com en la fei-

xuga tasca de preparació i de recerca de treballs.

Entretant, el Centre d'Estudis dels Ports havia demanat, insistentment, la celebració d'una Assemblea a Morella, a la qual accedí la Comissió Permanent al constatar la preparació i competència dels integrants d'aquest centre d'estudis. És per això que la XL Assemblea se celebrarà, amb gran entusiasme dels morellans, a la capital dels Ports.

Quaranta assemblees en quaranta-sis anys és una gran fita assolida des d'aquella primera de Martorell, l'any 1950.

Llàstima que el temps, inexorable, es va emportant les persones tan estretament vinculades a les assemblees. En el període d'aquestes últimes quinze assemblees ens han deixat els capdavanters Antoni Bergós, Josep Iglésies i Joan Ainaud, que successivament ostentaren la presidència de la Comissió Permanent i que també tots ells en foren nomenats president honorari per l'interès i l'esforç, que hi dedicaren. També, entre molts d'altres, ens han deixat els fundadors Joan Mercader, Joan Orriols, Joan Riús i Joan Fuster.

Els resultats de la llavor sembrada per aquests prohoms, i de tots aquests altres col·laboradors i seguidors de les assemblees, que amb gran voluntat han dedicat el seu esforç a enaltir i enfortir la cultura catalana a comarques, avui estan molt assegurats; ja que, a part dels habituals estudiosos autoctons, ara hi ha la nombrosa presència dels nous universitaris, persones totes elles molt preparades per dur a terme, comarca a comarca, una bona tasca d'investigació en totes les disciplines del saber.

Així, doncs, es pot dir que la tasca iniciada l'any 1950, no solament ha estat profitosa, sinó que ha fructificat esponerosament amb gran prestigi. Prova d'això, per una part, són els 1604 treballs de tema monogràfic local i comarcal que entre ponències, comunicacions, discursos presidencials, sessions de treball i exposicions hi han estat presentats; la majoria dels quals són a l'abast en les publicacions que, assemblea rera assemblea, s'han anat editant i que avui formen un corpus de monografies ben important; i, per altra part, l'esperança i la garantia de continuïtat per la diversitat de poblacions que, ja ara, tenen demanada la celebració d'una assemblea.

**XL
Assemblea
Intercomarcal
d'Estudiosos**

**Morella
19-20 d'octubre**

Amics:

La ciutat de Morella ha estat escollida per a organitzar la XL ASSEMBLEA INTERCOMARCAL D'ESTUDIOSOS, que se celebrarà els dies 19 i 20 d'octubre de 1996.

El Centre d'Estudis dels Ports se sent molt honorat d'acollir la reunió dels intel·lectuals de les nostres comarques i d'organitzar la primera Assemblea que es farà en territori valencià. El Centre espera amb aquesta convocatòria contribuir a l'augment del nombre d'estudis sobre la nostra comarca i, alhora, consolidar la funció aglutinadora del Centre d'Estudis, acomplint així amb l'esperit de les Assemblees.

1a Circular

Amb aquesta primera circular convidem tothom a participar-hi amb la presentació de comunicacions que, com darrerament és costum en les Assemblees, faran referència a la nostra comarca, els Ports, o a les seues relacions amb les comarques veïnes: el Maestrat, les terres de l'Ebre, etc...

El centre queda a la seua disposició al telèfon i fax 904-161001 i, per carta, al Placet de l'Escola Pia, 4, 12300 MORELLA, tant per a les consultes que calguen, com per a la presentació de les comunicacions.

Esperem la seua presència i les seues aportacions

Morella, gener de 1996

MORELLA

CENTRE D'ESTUDIS DELS PORTS
CEP
PLACET DE L'ESCOLA PIA, 4
12300 MORELLA - TEL. 161001

Normes per a les Comunicacions

1. Les comunicacions han de ser l'exposició de treballs d'investigació rigorosos que aporten dades originals sobre els aspectes naturals o socials d'una comarca. En la XI Assemblea Intercomarcal han de referir-se, específicament, a la comarca dels Ports o a les seues relacions amb les comarques veïnes, el Maestrat o les Terres de l'Ebre, o bé al conjunt d'aquestes comarques.

2. Les comunicacions hauran de ser redactades en la nostra llengua. La seua extensió per escrit no podrà ser superior a 25 fulls DIN-A4 mecanografiats per una sola cara i a doble espai, inclouent-hi figures, taules, notes i bibliografia.

3. Les comunicacions han de ser inèdites i no poden estar en curs de publicació.

4. Les comunicacions seran precedides d'un títol breu però suggeridor del seu contingut, seguit de les dades de l'autor (nom, adreça, telèfon i, si s'escau, fax i centre d'estadís a què pertany). Hauran d'anar acompanyades d'un breu resum de 15 línies com a màxim.

5. El caràcter emprat en l'escriptura haurà de ser la lletra redona. Hom recorda als autors que el mecanografiat subratllat és equivalent a la lletra cursiva, i que aquest caràcter es reserva per als noms científics, neologismes, barbarismes, ... o per als títols de llibres i revistes. Les citacions textuais, han de ser en lletra redona, i s'han de consignar entre cometes, i si tenen més de tres línies, hauran de ser entrades pel marge esquerre de la caixa del text.

6. L'autor podrà acompanyar els seus treballs amb les il·lustracions indispensables. Els dibuixos i gràfiques originals, que hauran d'estar correctament realitzats per a publicar-se, s'han de presentar en full a part del text general, amb tinta de color negre intens sobre paper blanc o vegetal, s'haurà d'afegir a més una fotocòpia de cada original on aniran indicats el número i el peu de la il·lustració, així com qual-sevol trama o retol que hagi de portar. Totes les il·lustracions entraran al text sota el nom de "figura" i aniran numerades correlativament, igual que les taules o els quadres, que entraran al text sota l'encapçalament de "taula".

7. Els autors podran incloure notes complementàries al text general, que hauran d'anar relacionades per una numeració entre parèntesis i correlativa per ordre d'aparició, i mecanografiades per aquest ordre al final del text general.

8. La llista bibliogràfica es col·locarà al final de cada comunicació, serà ordenada alfabèticament per autors i any de publicació, i haurà de ser donada d'acord amb el model següent:

- a) Llibre: ARASA, Ferran (1987): *Leserac: Estudi sobre la romanització a la comarca dels Ports*, Castelló, Diputació.
b) Part d'una obra col·lectiva: MESEGUER, Lluís (1995): "Literatura", dins GRUP D'ESTUDIS DELS PORTS: *La comarca dels Ports*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 125-133.
c) Article dins d'una revista: SANMARTÍN, Adolf (1988): "Anàlisi del Carlisme: carlisme i camperolat", *Au!*, 8, pp. 4-6.

En el text, les citacions bibliogràfiques es faran amb el sistema *Autor (data)*.

9. Les comunicacions hauran d'estar abans del 15 de setembre en mans de la secretaria de l'Assemblea. Si és possible, fóra bo fer arribar el text també en disquet (Word, Wordperfect, Page-maker).

10. El dia de l'Assemblea cada comunicant disposarà un temps màxim de 10 minuts, que podrà fer servir per llegir la comunicació o per presentar-ne un resum, i 5 minuts per a la seua discussió.

11. Les comunicacions seran publicades en el termini màxim de tres anys. Si l'autor volguera publicar les comunicacions, quan encara no hagen estat editades, haurà de comptar amb l'autorització prèvia i per escrit de l'Assemblea.

12. La comissió organitzadora, al seu criteri, es reserva el dret d'acceptar o no els treballs que reben. El fet d'enviar una comunicació implica estar d'acord amb les decisions de la comissió organitzadora i amb aquestes normes.

Assemblees celebrades

- I.- Martorell (1950) pres. Vicenç Rov i Batllewell, alcalde.
II.- Santes Creus (1953) pres. Joan Soler i Queral, ponent de Cultura de la Diputació Provincial de Tarragona.
III.- Cervera (1955) pres. Victor Bellín i Sol, president de la Diputació Provincial de Lleida.
IV.- Peralada (1959) pres. Miquel Mateu i Pla, ambaixador.
V.- Tortosa (1961) pres. Joan M. Manyà i Akoverro, teòleg.
VI.- Vic (1962) pres. Ramon Abadal i de Vinyals, de l'IEC.
VII.- Banyoles (1964) pres. Ramon Guardiola, diputat provincial de Girona.
VIII.- Monblanc (1966) pres. Edmon Garetta, abat de Poblet.
IX.- Igualada (1967) pres. Casolí Just i Riba, abat de Montserrat.
X.- Sabadell (1968) pres. Santiago Udina i Martorell, sots-secretari d'Obres Públiques.
XI.- Reus (1969) pres. Josep M. Font i Rius, catedràtic de la Universitat de Barcelona.
XII.- Balaguer (1970) pres. Josep M. Ranzau, president de la Diputació de Lleida.
XIII.- Mataró (1971) pres. Epifani de Fortuny, baró d'Espenella.
XIV.- Perpinyà (1971) pres. Pau Alduy, batlle de Perpinyà.
XV.- Terrassa (1972) pres. Joan Gibon i Queraltó, catedràtic de la Universitat de Barcelona.
XVI.- Tàrraga (1973) pres. Agustí Duran i Sanpere, historiador (adjunt: Joan Mercader i Riba, historiador).
XVII.- Santa Coloma de Queralt (1973) pres. Joan Ainaud de Lasarte, director dels Museus d'Art de Barcelona.
XVIII.- L'Espiga de Francolí (1974) pres. Josep Pont i Gol, arquebisbe de Tarragona.
XIX.- Vilanova i la Geltrú (1975) pres. Manuel Riu i Riu, catedràtic de la Univ. de Barcelona.
XX.- Sant Feliu de Guíxols (1976) pres. Joan Tarrés i Vives, ponent de Cultura de la Diputació Provincial de Girona.
XXI.- La Seu d'Urgell (1977) pres. Joan Martí i Alamís, bisbe d'Urgell.
XXII.- Ripoll (1978) pres. Eduard Junyent i Sobirà, historiador (adjunt: Ramon Faus i Esteve, notari).
XXIII.- Berga (1979) pres. Pau Vila i Dinars, de l'Institut d'Estudis Cèltics.
XXIV.- Lleida (1979) pres. Joan Oró i Florensa, professor de la Universitat de Houston.
XXV.- El Prat de Llobregat (1980) pres. Lluís Solé i Sabaris, de l'IEC.
XXVI.- Manresa (1981) pres. Joan Vilà i Valentí, catedràtic de la Universitat de Barcelona.
XXVII.- Sant Joan de les Abadesses (1982) pres. Ramon Faus i Esteve, de l'IEC.
XXVIII.- Santa Coloma de Farners (1983) pres. Narcís Jubany i Arnan, cardenal arquebisbe de Barcelona.
XXIX.- Sitges (1984) pres. Josep Roca i Pons, professor de la Indiana University (Bloomington).
XXX.- Girona (1985) pres. Pere de Palol, catedràtic de la Universitat de Barcelona; president de l'Institut d'Estudis Gironins.
XXXI.- L'Hospitalet de Llobregat (1986) pres. Dr. Pierre Vilard, historiador i catedràtic de la Univ. de París.
XXXII.- Rubí (1986) pres. Dr. Francesc Torrella i Niubó, doctor en història i director del Museu Provincial Tèxtil de Terrassa.
XXXIII.- Granollers (1987) pres. Dr. Salvador Llobet i Reverter, geògraf i catedràtic de la Universitat de Barcelona.
XXXIV.- Puigcerdà (1988) pres. Sr. Josep M. Ainaud de Lasarte, advocat i historiador, fundador de la SCEJ, Vice-president de la Fundació Salvador Vives Casajuana, membre de la comissió del Mil·lenari de Catalunya.
XXXV.- Valls i Vila-Rodona (1989) pres. Dr. Francesc Gomà i Musté, doctor en filosofia i catedràtic de la Universitat de Barcelona.
XXXVI.- Tremp (1990) pres. Dr. Joan Rosell i Sanuy, doctor en geografia i catedràtic de la Universitat Autònoma de Barcelona.
XXXVII.- Amposta (1991) pres. Hn. Max Cabrer, ex-conseller de cultura de la Generalitat de Catalunya.
XXXVIII.- Encamp (1993) pres. Josep-Enric Dalles, ministre d'Educació, cultura i joventut del Principat d'Andorra.
XXXIX.- Cardona (1994) pres. Josep Planas i Montanyà, fill predilecte de la vila de Cardona i president de la Casa Catalana de Mallorca.

NOTÍCIAS COMARCA NOTÍCIAS

Comissió comarcal del 0,7 %

Àfrica més prop va ser el títol de les jornades que la Comissió Comarcal 0,7 per cent va organitzar a Vilafranca. L'acte central va ser una xarrada en la qual intervingué Rosa Monfort, que va estar el passat mes d'Agost a la missió que la diòcesi té a Safané (Burkina Faso) on els missioners duen a terme una feina multi-funció, es a dir: apart de la seva tasca espiritual, fan d'electricistes, de fusters, de metges...

En la xarrada es va defensar el paper de les missions com a organismes de suport i han d'ensenyar-los l'autogestió i l'autonomia mirant de no suplir les activitats i responsabilitats pròpies. També es va posar de manifest com aquests països encara estan patint un colonialisme brutal.

A Morella, per Nadal, es va fer la projecció del vídeo **Guatemala entre el dolor y la esperanza**, que va ser, a la vegada, un magnífic resum de la cultura maia i un document sobre el patiment i el dolor d'un poble.

En el quadre següent figuren les aportacions de l'any 1995. Després de quatre anys d'activitats, el Forcall és el primer ajuntament -i únic, de moment- que aporte el 0,7 % del pressupost.

Resum de la Campanya '95

Ajuntaments

El Forcall.....	136.500 pts
Vil·lores	8.000 pts
Palanques	5.000 pts
Herbers	10.000 pts
Sorita	15.000 pts
Castell de Cabres	5.000 pts
Morella	500.000 pts
Vallibona	5.000 pts
Vilafranca	350.000 pts
TOTAL.....	1.034.500 pts

Parròquies

Morella	39.202 pts
El Forcall.....	7.300 pts
Vilafranca	63.855 pts
TOTAL.....	100.357 pts

Associacions

Catequesi de Vilafranca	24.601 pts
Grup "La Xalera"	10.000 pts
Associació Cultural dels Ports	15.000 pts
Grup de Dones dels Ports (Morella)	10.000 pts
Pensionistes de Vilafranca	4.783 pts
TOTAL.....	64.384 pts

Total de la campanya **1.209.241 pts**

E.I.C. I els pensionistes i jubilats de Morella es van adherir a la campanya oferint la seua col·laboració

Castellfort

L'Ajuntament de Castellfort ha demanat ajudes a la Diputació de Castelló per a pavimentar la plaça Major de la localitat. A més es pretén recuperar el seu valor arquitectònic i que l'esmentada obra estigues inclosa en els Plans Provincials d'Obres i Serveis. A més la corporació ha sol·licitat una subvenció a la Conselleria d'Agricultura i Medi Ambient per a construir dues basses per a l'aprofitament de la pluja.

Cinctorres

La Diputació de Castelló ha presentat un llibre escrit per Ana Calvo, responsable de les restauracions d'aquesta institució. En el llibre, titulat *La restauración de pinturas sobre tabla*, es fa un recull del procés de restauració de tres taules gòtiques de Cinctorres. El treball va rebre la qualificació de cum laude en la tesi doctoral presentada per l'autora i està enfocat a l'ensenyament de futurs restauradors.

El Forcall

El dia 9 de desembre van començar els actes preparatoris per a la celebració de l'aniversari de la seua cartapobla.

Sota la inspiració de Josep Eixarch, i per tal d'aplegar propostes i iniciatives, es va dur a terme una reunió on l'historiador va resumir el document.

Enumerem, a continuació, algunes de les possibles formes de celebració que es van suggerir: edició d'un llibret, bastiment d'un monòlit, realització d'una excursió per reconèixer els mollons del terme, organitzar una desfilada de danses forcallanes i de la comarca. També es van lamentar de la situació de la Moleta.

Notícies de la Comarca

Ajudes al camp

Agricultors i ramaders han pogut beneficiar-se de les ajudes a la sequera, promogudes pel Ministeri d'Agricultura i la Conselleria. Per a informar de les ajudes es van organitzar unes xarrades pels pobles per tal de donar-les a conèixer entre els agricultors, ja que presentaven una certa dificultat de tramitació per causa de la paperassa legal.

La Diputació de Castelló va aprovar unes ajudes per valor de quinze milions de pesetes, destinades a organitzacions privades o públiques sense ànim de lucre. Segons l'estament provincial aquestes ajudes van destinades a suplir l'actuació pública en matèria agrària, medi ambiental i d'aprofitament dels recursos de les comarques interiors. A més de la transformació dels productes agrícoles. En un altre ordre, la Diputació va treure una nova convocatòria dels programes PRINTER ja que encara quedava, a finals de l'any 95, una partida pressupostada que estava sense gastar.

Obres públiques

El Grup Parlamentari Socialista a les Corts Valencianes va presentar una sèrie d'esmenes al pressupost de la Generalitat Valenciana per tal de millorar les obres hidràuliques de les poblacions de Catí i Xert, així com també per a la millora de la carretera Morella - Sorita. Aquesta esmena inclouria la construcció d'un nou pont sobre el riu Bergantes.

La neu

La neu que va caure a principis de desembre va crear alguns problemes.

Vilafranca va estar incomunicada una nit. Uns quaranta automobilistes van haver de passar la nit al Coll d'Ares davant la impossibilitat d'arribar fins a Vilafranca. A més un camió carregat de porcs també es va quedar parat i alguns animals van morir a causa de l'intens fred. Les màquines netejadores van treballar amb rapidesa i, al dia següent de la nevada, tots els accessos a Vilafranca des de Portell, Catellfort, benassal i Ares estaven oberts al trànsit.

Cartells

La *Mancomunidad Turística del Maestrazgo* ha editat cinc cartells publicitaris per tal de donar a conèixer les característiques de la comarca del Maestrat (els Ports no existeixen segons ells), que fan referència tant a Castelló com a Terol. Els motius de les fotografies són els paratges naturals de la comarca i el Sexenni de Morella.

Sant Antoni

Tota la comarca ha cremat les fogueres i barraques de Sant Antoni. Els dimonis han acampat pels carrers i les places a so de tabal i dolçaina i el Sant, acompanyat en processó ha beneït tots i cadascun dels animalets; els dolços i l'aiguardent han endolcit les gelades nits de l'hivern.

Tots els pobles i els majorals s'han esforçat perquè una de les festes més importants de la comarca es visquere amb intensitat i amb tots i cadascun dels elements característics de cada lloc; en esta materixa línia s'han recuperat algunes festes i vells costums perduts des de feie molts anys.

FITUR

Morella i la comarca dels Ports, una volta més, van estar presents a la fira Fitur de Madrid, una de les més importants del món en l'aspecte turístic.

Oferir i donar a conèixer la comarca com a turisme d'interior ere un dels objectius que el Patronat de Turisme amb un estand propi dins de la Comunitat Valenciana, presentave als professionals del sector.

L'oferta cultural, gastronòmica, esportiva... de Morella, com a senyera, i de la comarca en conjunt, van ser els aspectes més destacats de l'estand d'aquesta fira.

Concerts

Vilafranca

L'Aula de Metalls i el Quintet de Clarinets de la Unió Musical Vilafranquina van oferir el tradicional Concert de Reis. Aquest es va desenvolupar a l'edifici polivalent. Com a clarinets actuaren Pablo Monfort, Leticia Lorenz, Me Jesús Fabregat, Félix Edo, Diego Monfort i Jesús Escuder. L'Aula de Metalls va actuar al complet, amb Andrés Nebot, Joan Alemany, Raül Albert, Pere Puig, Daniel Tena, Alejandro Garcia, Jesús Colom, Fernando Monfort, Héctor Barreda, Vicent Querol, José Miguel Monfort, Jorge Prades, David Barreda,

Raül Colom i Ramon Andrés, responsable de l'Aula de Metalls.

Morella

El dia dels Reixos, a la tarde, vam tindre un bon regal musical d'eixos que no sempre sabem valorar adequadament. A l'arxiprestal es va fer un concert amb una primera part d'orgue a càrrec de l'organista Ricard Miravet que va tocar unes nades de Louis Claude d'Aquin i una segona part amb la missa en sol major de Franz Schubert interpretada pel cor del Festival i l'organista Toni Ortí dirigits pel mestre Ricard Miravet. Van actuar de solistes Me Jesús Pastor (soprano), Yann Rivière (tenor) i Julià Pastor (baix).

Mapa Escolar

El govern actual de la Generalitat Valenciana ha presentat un projecte de repartiment de centres escolars segons les noves lleis. La distribució dels centres d'ensenyament prevista en el projecte és el mapa escolar que ha mogut últimament polèmiques i comentaris d'allò més variats, especialment pel que fa a la secundària (12-18 anys).

El mapa escolar preveu a les nostres comarques:

- Un centre d'ensenyament secundari obligatori (ESO) i de Batxillerat a Morella.
- Un centre d'ESO a Benassal, (només fins els 16 anys)
- Un centre d'ESO, formació professional (FP) i Batxillerat a Sant Mateu.

Conseqüències

- Vilafranca perd el centre d'FP.
- Albocàsser es quede sense ESO, després d'haver estat un centre pioner en el nou sistema d'ensenyament.
- Es crea un centre de nova planta d'ensenyament secundari obligatori a Benassal.

Implicacions

- El desplaçament de la població escolar s'haurà de fer a partir dels dotze anys.
- El centre d'ESO de Benassal es guarnirà fonamentalment d'alumnes de Vilafranca (70 %).
- La nostra comarca es quedarà sense centre d'FP i el centre més pròxim, a Sant Mateu, només farà la branca administrativa.
- La gent de la nostra comarca haurà de viatjar més que estudiar i perdre

molt de temps en viatges, perquè no podrà fer quasi res al seu poble o capital de comarca.

- En els nostres paratges, muntanyosos i mal comunicats, els 40 minuts de marge màxim de viatge dels escolars no són suficients en molts casos per a recórrer els 30 quilòmetres, que la llei preveu com a desplaçament màxim, en autobús i per les nostres carreteres. Això també ho han notat a altres comarques de muntanya del país.

Reaccions

Hi ha hagut unes fortes reaccions des de tots els àmbits, que s'han manifestat a bastament a la premsa del país.

- UV es queixe del pla, perquè considere que es vol convertir les zones rurals en deserts. (Levante, 18/2)

- EU: el mapa escolar accentua les desigualtats i no té en compte les necessitats i la manera de ser de les comarques. No preveu unitats de formació agro-pecuària als Ports. (Levante, 17/2)

- A Albocàsser s'han fet manifestacions en contra el dia 1 de febrer i a Tirig van rebre el conseller amb pancartes reivindicatives.

- A Vilafranca s'ha creat una plataforma pro Institut de Secundària amb el suport de tots els partits polítics (PP inclòs), sindicats i institucions socials.

- La UGT afirma que el mapa escolar es carregue l'escola rural pública, cosa que signifiqui un atac frontal a l'estat del benestar. (El Temps, 19/2).

- En general, el mapa escolar ha mogut les protestes dels ajuntaments, dels professors dels sindicats i dels pares dels alumnes.

Demandes

- Vilafranca i Albocàsser exigeixen que es respecten els centres actuals.

- Morella demane una o dos línies d'FP que tinguen a vore amb la realitat econòmica. Concretament la branca de turisme i la d'agro-pecuària.

- Els de l'Anglesola també donen suport a les reivindicacions de Vilafranca, perquè en cas contrari també es trobaran en una situació difícil.

- Des de tots els estaments es demane una major racionalització del pla escolar, que els ensenyaments estiguen més adequats a la realitat del país, que no es convertisques l'activitat escolar en una excursió contínua i organitzada i que no es face servir el mapa escolar per a premiar ni castigar ningú ni per suscitar baralles entre pobles.

Valoracions

- El mapa escolar és clarament pensat de cara a les zones urbanes i deixa bastant malparat el món rural.

- El sistema escolar actual no té el més mínim intent de promocionar les zones deprimides.

- La nova distribució sembla més dirigida a premiar els votants que a fer un servei al bé comú.

Mapa: distribució de la Formació Professional a la província de Castelló.

Un cinctorrà a TV3

El cinctorrà Armand Querol Gasulla, subscriptor de la nostra revista, ha estat nomenat membre del Consell d'Administració de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, entitat pública que agrupa TV3, Canal 33, Catalunya Ràdio, Ràdio Associació de Catalunya i les emissores temàtiques de la Generalitat de Catalunya (Catalunya Informació i

Catalunya Música). El nomenament s'ha fet en representació del Partit Popular de Catalunya, del qual és un destacat dirigent, i en funció de les quotes dels partits polítics, segons la distribució d'escons de les últimes eleccions catalanes. La durada del càrrec serà fins les properes eleccions autonòmiques. Li desitgem una fructífera tasca en defensa d'una programació de qualitat i al servei de la normalització de la nostra llengua.

Notícies de Vilafranca

Política

□ El PP va demanar a l'equip governant que abans de Tots Sants es lluïre la fatxada del Cementeri, que es recuperare la creu de la capella, que es condicionaren els llavadors i abeuradors de Santa Bàrbara i va anunciar que prompte presentaria un projecte de parcs i jardins.

□ El regidor del PP Jaime Nives es va mostrar en desacord amb els comptes presentats en la presa de possessió del nou Ajuntament i demanà una auditoria. L'alcalde defense que s'ajusten al que marqe la llei.

□ EU i PP es van mostrar en clar desacord amb el finançament públic d'un fulllet sobre l'Om del Llosar.

□ Pere Sorribes, regidor d'EU, va fer la proposta d'oficialitzar el topònim Vilafranca sense versió bilingüe. L'alcalde va respondre que la intenció de l'equip governant ere mantenir la versió de Vilafranca, en català, i *Villafranca del Cid*, en castellà.

□ El president de la Diputació, Carles Fabra, va assegurar a l'alcalde que la localitat rebria compensacions per paliar l'exclusió dels Plans Provincials d'Obres. Tena qualifica de fenomen curiós el fet que tots els pobles exclosos d'aquests plans d'obres siguin de govern socialista. El tema ha donat que parlar a diferents plens. Fabra es mostrà favorable a la creació d'un parc de bombers voluntaris a la població.

□ El PP va dir que l'Ajuntament tenie un dèficit de 35 milions de pessetes i que "si es tractare d'una empresa privada, estarie prop de la fallida". Segons l'oposició done igual aprovar uns pressuposts que no, ja que l'alcalde no els respecte. A estes manifestacions va respondre la regidora d'economia, Maria Amparo Monfort, dient que els membres del PP no eren qui per a parlar del pressupost pel seu total desconeixement dels comptes municipals i que el dèficit ere molt menor i degut a la millora dels serveis.

□ El Polígon Industrial és causa de discussions entre els grups polítics. Els populars mantenen que s'ha deixat perdre una subvenció, mentre que el PSOE defense que eixos diners s'han destinat a partides més prioritàries. L'alcalde diu que hi ha un compromís de la Conselleria d'Indústria per a finançar el projecte a partir del 1997.

Festes

□ Es va celebrar amb una positiva participació de gent la rogativa de Setembre a Sant Miquel. Els romers eixiren des de la plaça de l'església i es dirigiren cap a la Pobla de Bellestar. En el santuari es va celebrar una missa, posteriorment va haver-hi un dinar popular. La part musical va anar a càrrec del Grup de Guitarras de Sant Mateu. Després de dinar va haver bureo. En la rogativa no es va repartir panet, ja que aquest és tradicional repartir-lo pel mes de maig.

□ **SANT ANTONI.**

Troncs: el primer cap de setmana de l'any matxos i tractors es dirigiren cap a les partides de Baix i de Dalt, per tal de recollir els troncs que posteriorment van ser subhastats. Aquest dies els majorals oferiren per dinar xoriços i botifarres torrades amb all i oli.

Barres: el diumenge següent va estar dedicat a les barres de Sant Antoni. Matxos i tractors van eixir cap al Monte Palomita per tal de recollir les barres. Una volta realitzada la tasca, els majorals oferiren al Local Polivalent el dinar típic del Dia de les Barres. Arròs amb coliflor. Aquestes barres van ser les encarregades de sostenir l'estructura de la barraca.

Pastissos: el mateix cap de setmana de les barres cent trenta-cinc persones s'encarregaren de pastar i fer els pastissos de la festa. Es van fer la frivolidat de nou mil set cents pastissos. Per a fer-los van ser necessaris cinc-cents kilos de confitura de carabassa. Per a fer la pasta dels pastissos es necessite vi, oli, aiguardent, farina i sucre. Aquests pastissos van ser tastats per tota la gent que ho desitjave en un local del Carrer Joan Baptista Penarroja. A més una altra part d'aquests pastissos va ser venuda a la tradicional subhasta.

Sant Antoni: el cap de setmana gran de la festa de la Publicata va començar amb la replegada de la malea per a la Barraca. Matxos i tractors es dirigiren cap al Bovalar per tal de replegar-la. Allí els majorals oferiren sardines salades, pataques bollides i abadejo i, per a beure, barreja. Cap a les tres de la vesprada va arribar la malea a Vilafranca. Al Reillotge es va fer el tradicional Alto. Una volta fet aquest acte simbòlic on el forestal deté tota la comitiva, encara que després la deixa passar, es van llegir les relacions.

Per la vesprada es va fer la malea i després es va procedir a muntar la barraca. Per la nit es va fer la representació de la Vida de Sant Antoni i després es posà en escena el sàinet Colombaire de Profit. Una volta finalitzaren les dues representacions, els dimonis van abotar foc a la barraca.

El dia de Sant Antoni va començar amb una missa en honor al sant i la posterior benedició dels animals. Després es va donar pas a la Ronda de Sant Antoni. En ella participaren com sempre tots els personatges de la festa: Sant Antoni, Morondo, L'Angel i la Diablera. Posteriorment la Rondalla i Grup de Danses de Vilafranca i totes les cavalleries engalanades. Per la vesprada a l'Almoneda es subhastaren conills, perdius, coloms i pastissos. Antigament els animals eren donats pels massovers del terme. En l'actualitat este costum ha desaparegut en part, ja que la majoria de masos estan despoblats.

El darrer cap de setmana es va fer la subhasta dels troncs de carasca replegats. Els troncs i l'almoneda contribueixen al finançament de la festa.

Cursos

□ El Grup de Dones dels Ports a Vilafranca va organitzar un curs de mecànica, impartit per M.A. Porcar, responsable dels tallers Renault a la localitat. Porcar comentà que en el curs se centrave sobretot en els aspectes de manteniment: faenes com canviar una roda, l'oli o les corretges. A més va haver xicotetes instruccions sobre els motors diesel i gasolina. Amb aquest curs el Grup de Dones pretenie trencar la tradicional imatge masculista de la mecànica associada a l'home.

□ Dins del programa d'activitats pedagògiques i culturals de l'associació de dones cal ressenyar la visita d'un centenar de persones a la Marie Claire per a conèixer-ne el procés productiu.

□ Entre els programes de formació ocupacional de la Conselleria de Treball i Afers Socials podem ressenyar el curs de formació i disseny empresarial que es va dur a terme a la vila. Aquest curs estave destinat a aquells joves majors de setze anys que es trobaren en situació d'atur. El curs comprenie dues-centes hores de classe. Per a accedir ere necessària una prova prèvia.

Notícies de Vilafranca...

Sanitat

El conflicte dels metges

□ EU-UPV. El Grup Municipal d'EU-UPV va demanar firmes per tal que Vilafranca recupere les guàrdies mèdiques que ara es reparteixen entre les localitats de Vilafranca, Ares i Castellfort. EU demana que els metges estiguen en Vilafranca els set dies de la setmana i les vint i quatre hores al dia. A més EU-UPV també va criticar el desinterès mostrat per PP i PSOE en solucionar el tema. Segons Pere Sorribes "Aquest desinterès ens ha dut a demanar les firmes". Aquestes seran presentades davant el Conseller de Sanitat.

L'Equip d'atenció primària de Vilafranca, Castellfort i Ares va fer públic un

comunicat dient que les manifestacions de EU-UPV respecte a les guàrdies mèdiques eren falses. El comunicat qualificava de gravíssimes "les falses acusacions de que haja hagut desenllaços fatals propiciats per l'actuació dels facultatius d'urgència". Des dels metges s'estudia la possibilitat de dur el comunicat d'EU per la via judicial. A més l'equip de metges vol deixar clar que compleix la Llei d'Assistència Primària.

Control de les matances

□ L'Ajuntament va dictar una sèrie de mesures sanitàries i analítiques per a les matances. Tots els que realitzaren matances degueren passar una prova del veterinari de la Conselleria. D'una altra banda l'escorçador municipal va estar a disposició de tots els que ho demanaren per tal de realitzar les matances.

Foto: J.M. Zapater

Solidaritat

□ Un any més la gent va respondre a la crida i el Festival de Mans Unides-Campanya contra la Fam va ser tot un èxit tant a nivell de participació com d'assistència. Grups de catequesi, la Ronda, el Grup de Danses i l'Associació Mestre Candel entre altres van col·laborar perquè la gent disfrutara i mostrara la seua solidaritat amb els menys afavorits.

□ Nombroses associacions i col·lectius (C.C. 0,7%, Càritas, la Creu Roja, l'Associació de Sant Vicent de Paül, Mans Unides, el Centre de Salut, la Parròquia, el Grup de Dones dels Ports, el Consell de la Joventut i l'assistenta social) es van reunir per a constituir el Consell Municipal per a la Solidaritat. Els objectius que s'ha marcat el consell són: donar resposta a les necessitats de la gent marginada (des dels punts de vista econòmic, social o cultural) tant del poble, com dels països i llocs més allunyats de nosaltres.

Conferència

□ Amb el títol **Blasco d'Alagó, personalitat i acció jurídica**, Vicent Garcia, professor de la Universitat Jaume I de Castelló, va pronunciar una conferència, a Casa Ciurana, davant del públic que desitjava conèixer un poc més la personalitat de Blasco d'Alagó i el seu context històric. La conferència es va fer el dia 3 de gener, organitzada per AMIC amb motiu del seu 25è aniversari.

Notícies de Morella

Ricard Miravet Fill Adoptiu de la Ciutat

□ L'organista Ricard Miravet, nascut a Córdoba (Argentina), mestre de capella de Saint Germain l'Auxerrois de París i resident des de fa anys al castell de la Todolella, va ser nomenat Fill Adoptiu de Morella per la seua labor i dedicació en l'àmbit cultural de la ciutat, on destaquen, entre moltes altres activitats, la restauració de l'orgue de l'arxiprestal i l'organització del Festival de Música del mes d'agost.

L'acte es va fer a la casa Ciurana, el dia de Sant Julià en el transcurs de l'acte cívic que l'Ajuntament organitza des de fa uns anys.

El mestre Miravet va fer una disertació sobre el tema *Cómo funciona esa máquina que llamamos órgano*, amb una gran claredat, amb diapositives i exemples sonors que van il·lustrar a bastament la curiositat del públic assistent.

L'entrega del títol de Fill Adoptiu va ser rubricada pel públic amb un aplaudiment molt llarg.

Foto: J.C. Marcobal

No a Chirac

Esquerra Unida va presentar una moció perquè l'Ajuntament es declarare contrari a les proves nuclears. La moció va ser aprovada amb els vots d'EU i del PSOE i, a més, en el plenari es donà suport a tots els moviments que hi ha arreu del món protestant per aquestes proves. Com ja ve sent tradicional en aquest tema arreu del país el PP es va abstenir en la votació.

Documentació

El Grup Ecologista de Vilafranca ha organitzat el Servei de Documentació Ambiental on es recullen premsa, informes, vídeos, correspondència i legislació sobre la matèria. Ara el GEV es proposa obrir aquest fons al públic i donar-lo a conèixer a instàncies educatives i culturals. La biblioteca disposa de seixanta tres apartats temàtics, que fan

que quasi tots els temes sobre el medi estiguen recollits. En un futur s'esperen introduir millores tecnològiques. També hi ha un servei dedicat a notícies comarcals.

Jornades

En l'anterior revista AU comentàvem la problemàtica dels rovellons. Amb aquest motiu i en el marc de les Jornades d'Ecologia, el GEV va organitzar una xarrada per tal de tractar el tema. En ella participaren representants dels Ajuntaments de Morella i Vilafranca, a més dels alcaldes de Vistabella, Mosquerola i l'especialista local Enric Falcó, a més de la representant de la Conselleria d'Agricultura i Medi Ambient, Manuela Roldan. En el debat es va consensuar que calia regular la recollida de rovellons, a més de potenciar intenses campanyes d'educació ambiental per a tota la gent que arriba fins estes comarques. Es va insistir també en tots els perjudicis que causen els boletaires que no saben on es fiquen. Perjudicis com el deteriorament de masses boscoses, les escombraries i la destrucció de bolets que no saben de quina espècie són. Els debats també opinaven que calia establir un màxim de

quilos per persona. Altres mesures proposades van ser la creació d'algun tipus de llicència.

A més dintre de les jornades d'ecologia que tots els anys organitza aquesta associació van haver diferents tallers de reciclatge i manualitats, a més també es va despenjar una pancarta des del campanar en protesta per les proves nuclears. També va haver-hi xarrades, documentals i es va presentar oficialment el Fons de Documentació.

Paper i cartó

L'Ajuntament es va fer càrrec en els darrers mesos de 1995 del dèficit que representava la recollida de paper i cartó. Tot això degut a que l'empresa concessionària va deixar de fer el servei argumentant el dèficit que li suposava la recollida. A partir d'enguany la Diputació es farà càrrec de les despeses suplementàries que es puguin presentar, fent-se càrrec de les pujades i baixades del paper. A més l'Ajuntament de Vilafranca va decidir pujar el preu de l'aigua un deu per cent, xifra considerada per l'Ajuntament com a coherent degut a totes les millores en infraestructures que s'han realitzat en els darrers temps.

IRRIAGRO

SISTEMES DE REG

VENDA AL PÚBLIC DE:

- "Tuberías" de PVC i accessoris
- Mangueres de polietilè i accessoris
- Materials per a reg per aspersió
- Material per a reg per degoteig
- Programadors agrícoles
- Motobombes diesel i gasolina
- Bombes (submergibles, horitzontals, pressió, etc.)
- Dipòsits, "cubes" i "silos" de fibra de vidre

PRESSUPOSTOS I PROJECTES DE:

- Basses (formigó, PVC, etc.)
- Conduccions d'aigua
- Regs per aspersió
- Regs per degoteig
- Comunitats de regants

Crta. Morella, km. 3.300 • 12006 Castelló.

Tifs. 21 49 49 - 24 41 64

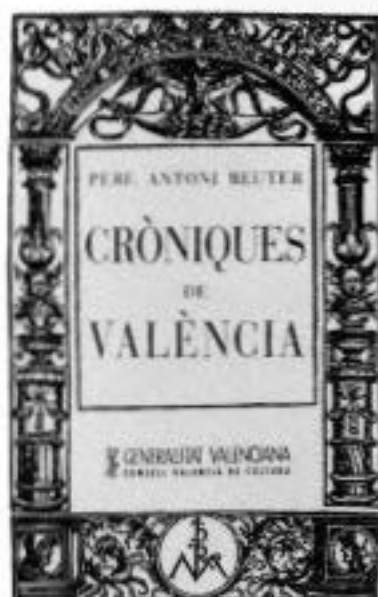
Fem un repàs a les principals entrades a la biblioteca. En esta tanda, a més de compres i intercanvis hem rebut alguns donatius (Fund. Bancaixa, S. Beser, Generalitat V.). Si voleu rebre a casa el butlletí quinzenal "NOVES" on està tot ressenyat només cal que ens ho digueu.

Revistes i discos

Continuem rebent totes aquelles revistes que ja sabem (Bisgarçis, Traiguera, Saó, butlletins dels Centres d'Estudi...), però a més n'arriben algunes de noves de les que volem destacar: el Masino, revista mensual editada pel Grup de Estudis Masinos (GEMA). Inclou l'actualitat del Mas de les Mates i algun article referent a les activitats del GEMA o les seues investigacions.

Entre les revistes que van aplegant hi ha: Pentecosta: comunitat d'església i llengua, de les diòcesis de Castelló, Tortosa i València. Hem rebut també el núm. 0 de la gasetta d'arts Magma, amb obra de Joan Valle. O els Cuadernos de Antropología, 5, sobre la societat al pirineu aragonès i la revista d'història Trienio Ilustración y Liberalismo núm. 22. Hem rebut també tota la Fonoteca Valenciana amb músiques de la comarca.

Llibres

Clàssics: Trobes en l'ahurs de la Verge Maria. Anales del Reino de Valencia: Francisco Diago. Pere Antoni Reuter: cròniques de València. Història, geografia y estadística de la provincia de Castellón por Bernardo Mundina. Memoria genognóstico-agrícola sobre la provincia de Castellón por Juan Vilanova y Piera.

Investigacions: Pau Viciano: La Temptació de la memòria, premi Octubre 95 d'assaig, inclou l'ús polític de la figura de Visutera. Ricard Blasco: La premsa al País Valencià. Serie descobrim el País Valencià: Les comarques de muntanya i La qüestió comarcal. Temes d'etnografia valenciana: sillatge agrícola i ramaderia. El País Valencià en el Censo de Floridablanca: J. E. Castelló Traver. Valeri Serra y Boldú: Cançons de Panderu, cançons de ronda. Enric Guano: els límits del regne. Festes patronals en honor a St. Roc. Inclou un article de J. Monferrer sobre trapissondes de la primera guerra carlina a Vilafranca. La Santantoni del Forcall 1996, amb un article de F. Ansa sobre la Moleta i de M. Birdàs sobre el Groc, replegat per J. Elixarch. Caro Baroja: Tecnología popular española.

Catàlegs de publicacions: del Govern d'Aragó, Institut d'Estudis Tarraconencs i centres adscrits; Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV, Edicions Alfons el Magnànim.

Carlisme: Histories dels Generals Espartero i Cabrera. Reseña Histórica de la Guerra Civil desde 1871 a 1876. Espartero, su origen y elevación; Vida y hechos de los principales cabecillas facciosos (...). Efemérides de la Guerra Civil en el Alto Maestrazgo.

Investigacions dels centres d'estudi: Sabadell: indústria i ciutat. El Quadre escènic de la Puríssima: S. Fité, Fundació Bosch i Cardellach. De l'edat Mitjana al Montsià: els castells, amb referències als monjos de Benifassà. J. Cucó: propietarios y jornaleros en dos pueblos valencianos.

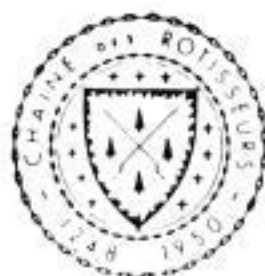
Literatura: Jaume Cabré: Senyoria

Heràldica: Blason de Aragón. Compilación de normas para la rehabilitación de símbolos municipales en Aragón. Escuts i banderes de la Comunitat Valenciana. Breve compendio de la Heràldica o Arte del Blason.

Manuais: Cappelletti: Cronologia, cronografia e calendario perpetuo. Armand de Flóvi: Manual de genealogia. Manual de condicions mínimes per a la instal·lació del servei d'arxiu municipal. Llibre d'estil de TV3. Els pergamins documentals, P. Puig.

Legislació: Propietat intel·lectual. Règimen jurídico de Montes.

Conferències: Col·lecció de la Fund. Bancaixa (Aranguren, Grande Covián, Racionero, Cerdán Tano, H. Thomas; Savater, Preston, Goytisolo, Torreale Ballester, etc.)

SEGURA BARREDA, 8
CARRERÓ
DE LA PRESÓ, 5 i 7
TELÈFON 16 03 36
MORELLA (Castelló)

Restaurant
Típica cuina Morellana

Especialitat en Corder farcit trufat

per Pilar Alfonso

Preludi (i postil·les) a un conte de Nadal

El final, espai de confluència i moment de confirmacions, és, segurament, la mida de tota bona història. Em resultaria difícil de recordar un final tan commovedor, tan bell i sorprenent com el de **Smoke**, la darrera pel·lícula del director xinès-americà Wayne Wang. Un final que resulta ser, alhora, origen i revelació. Origen perquè fou a partir del conte que escoltem i veiem en els darrers minuts de la pel·lícula (*El conte de Nadal d'Auggie Wren* escrit per Paul Auster i publicat al *New York Times* el 25 de desembre de 1990) que Wang decidí endinsar-se en la vida d'aquells personatges i proposar-li a Paul Auster d'escriure junts un guió. Revelació perquè és just en aquells moments finals quan inesperadament descobrim el que hi ha darrere de l'estrany projecte d'Auggie Wren, l'estanquer-fotògraf de Brooklyn interpretat amb admirable mestria pel canviant i sempre creïble Harvey Keitel. El projecte -fotografiar la gent i el temps cada dia, des de fa dotze anys, a la mateixa hora, des de la mateixa cantonada- puc desvetllar-lo. Puc dir, inclús, que em recorda els no menys impressionants projectes de Maria Turner, inspirats en algunes de les perilloses sèries (*Els dorments*, *Hotel*, *L'home au carnet*) de Sophie Calle, l'agosarada fotògrafa francesa, que Paul Auster recrea en les pàgines més amenes, potser, de *Leviatan*. El que hi ha darrere -això que jo ara no hauria de revelar- li ho conta

Auggie a Paul Benjamin (William Hurt), client i jove escriptor, mentre dinen al restaurant de Jack. Una llarga escena (amb la càmera sempre pendent dels llavis evocadors de Keitel i l'encuriosit somriure dels ulls de Hurt) que demostra fins a quin punt l'un i l'altre creien en els seus personatges i fa pensar, a més, com d'eficaç pot resultar en certes ocasions el tan menyspreat zoom. L'acabament de la conversa s'encadena amb els crèdits, l'última sorpresa, una miniatura en blanc i negre, que amb l'ajuda de la veu enrogallada, innocent i somnadora de Tom Waits, em sembla tan breu com suggeridora, tan imprevisible com inoblidable.

Smoke és, en realitat, una història d'històries, de personatges que van i vénen, que parlen i escolten. Que busquen. De perdedors carregats de bons sentiments (un altre prejudici que cau: amb bons sentiments també es poden contar bones històries). Un entramat de vides creuades que el guionista va obrint: Auggie - Paul Benjamin - Rashid (Harold Perrineau), l'adolescent que busca un nom - Ruby (Stockard Channing), l'ex-amant d'Auggie. I tancant, ordenadament i simètric: Ruby - Rashid - Paul Benjamin - Auggie Wren. Junts als personatges, tot un seguit de preocupacions temàtiques que es repeteixen una i altra vegada en la narrativa d'Auster (*Trilogia de Nova York*, *La música de l'atzar*, o *El quadern gris*): l'atzar, la recerca de la identitat, l'empremta dels

noms, els jocs (tan divertits de vegades) ficció/realitat... La gran habilitat del novel·lista americà és, al meu parer, aconseguir que la combinació constant d'aquests pocs elements no ens sembli repetició sinó metàfora. La de Wayne Wang ha estat rodar **Smoke** sense que la càmera es note, atorgant-li el paper d'humil observadora que, primer, mira des de lluny, i que, a mida que les converses avancen, gosa només a aproximar-s'hi molt a poc a poc, amb plans cada vegada més menuts.

Fa uns mesos Anagrama va publicar un llibre titulat **Smoke / Blue in the face** que hauria de ser regal obligatori per als espectadors de la pel·lícula, a les taquilles de tots els cines. Inclou una entrevista a Paul Auster que és una autèntica invitació a pensar el cinema i us pot posar la pell de gallina (quan parla del primer muntatge del final, per exemple) en endevinar l'extraordinària fragilitat de la línia que separa, en tota creació artística, encert i desencert, perícia i imperícia. Hi trobareu també el *Conte de Nadal d'Auggie Wren*, el guió d'**Smoke** i, a més, el de **Blue in the face**, un *diverti-mento* en forma d'improvisacions encadenades, amb els mateixos espais i bona part dels personatges, que parla tant de Brooklyn i el tabac com de la resistència del director, del guionista, dels actors, i dels espectadors d'**Smoke** (inclús dels no fumadors) a abandonar aquells personatges encara tan pròxims i vius.

JOVENIVOL
moda

BLASCO DE ALAGON, 41
Tel. 160710 MORELLA

TEJIDOS Viñals

Segura Barreda, 1
San Nicolás, 22 - Tel. 16 00 63 - MORELLA (Castellón)

Un llibre sobre armes portàtils de foc catalanes

Fitxa bibliogràfica: MARTÍ, R., SALA, X., CALVÓ, J.L.: *Pistoles, trabucs i pedrenyals. La producció d'armes portàtils de foc a Catalunya de 1462 a 1869*, ed. G.R. Lluç Sangenís, Barcelona, 1995, 215 pp.

El passat dia 29 de desembre es va fer a l'Escola d'Arts i Oficis "Eudald Graells" de Ripoll la presentació del llibre *Pistoles, trabucs i pedrenyals. La producció d'armes portàtils de foc a*

Catalunya del 1462 a 1869 dels Srs. Ricard Martí, Xavier Sala i Joan Lluís Calvó organitzada pel Consell Comarcal del Ripollès, l'Ajuntament de Ripoll, el Patronat del Museu Etnogràfic i el Cercle Filatèlic i Numismàtic. La presentació va anar a càrrec del doctor Eudald Maideu i Puig, un bon coneixedor de la història del Ripollès i de la seva afamada producció d'armes de foc.

El llibre va dirigit a persones interessades en el tecnicisme i el col·leccionisme d'aquestes armes i als historiadors. D'altra banda els mateixos autors confirmaren que algunes armes de foc portàtils observades a la comarca dels Ports eren d'origen català i concretament de Ripoll, havent-hi també producció d'armes a Igualada, Manresa, Olot, Sant Joan de les Abadesses, Solsona, Barcelona i Tortosa entre altres poblacions. Es considera que l'ús que es feia de les armes portàtils de foc a l'antiga Corona catalano-aragonesa durant l'època moderna estava bastant estès i malgrat les successives prohibicions es continuaven utilitzant, doncs existia un veritable apassionament per elles. Aquestes armes de foc no eren únicament per a matar persones en moments de conflictes bèl·lics o actuar en baralles que sovint s'establien entre pobles, grups o famílies, sinó que tenien altres finalitats com la caça individual d'animals feréstecs, com a element festiu per a commemorar diades, per a viatjar i intimidar lladres de camins (recordem les diferents accions

dels bandolers en aquesta època), i com a ornament per a donar relleu a una personalitat. Al llarg del temps es va anar imposant la prohibició de portar i usar aquestes armes i degut a la ineficàcia d'aquestes prohibicions, moltes es van requisar i destruir, d'aquí el seu valor econòmic i testimonial per als col·leccionistes i antiquaris.

A la vegada, aquests **artefactes**, anomenats així perquè eren obres fetes amb art, és a dir, mitjançant la tècnica (val a dir que les ciències de la guerra van ser de les primeres que es van desenvolupar i van donar lloc a la seva aplicació tècnica, així com la medicina i l'astronomia) eren i són veritables obres d'art en les quals calia molta mà d'obra i diferents especialistes en la matèria com per exemple: canoners, panyetaires, fusters, encepadors, manyans, ferrers de tall, pedrenyals, serrallers, i barrinadors, entre altres; amb la qual cosa van haver fortes discussions i plets per ser examinadors en mestres d'armes. Bàsicament els mestres armers eren canoners i l'ofici passava de pares a fills o bé a gendres, amb la qual cosa tot quedava en família. Durant el segle XVII, si alguna vegada l'aprenent volia tenir autonomia i examinar-se, entre moltes condicions hi havia la de comprar el ferro per a fer el canó, i com que la majoria eren pobres i els materials poc adients, quan provaven l'arma se'ls rebentava, malgrat això sembla que els examinadors eren en la majoria dels casos

CAIXA RURAL CREDICOOP

CAIXA RURAL CREDICOOP, S. COOP. DE CRÈDIT

GRUP CREDICOOP

força indulgents, per tal que la producció anés a més. Sovint a totes les armes es troben decoracions, escuts i figures en forma d'homes i d'animals fets en llautó, ferro o argent fruit de l'enginy del fabricant i, per decret, totes portaven marques de fabricació, a vegades amb el nom de l'artesà, el lloc de fabricació o l'any, la qual cosa permet actualment catalogar-les amb prou precisió.

Els autors del llibre, especialistes en la matèria, presenten una relació exhaustiva dels components dels gremis d'armers catalans des del segle XVI fins al XIX, concretament fins la prohibició de 1848 del general Pavia, en què els armers passen a formar part dels serveis de l'exèrcit. Al llibre, a més, s'hi pot trobar una relació d'armes equivocadament atribuïdes a Catalunya, ja que la producció es dedicava bastant a l'exportació; concretament els llocs on s'han trobat més imitacions van ser l'antic regne de Nàpols, algunes ciutats de Mèxic i el nord de la península ibèrica. També cal dir que els mateixos autors, havent esmerçat deu anys per a investigar i redactar el llibre, no s'han estat de res en el moment de dirigir-se a museus de diferents llocs del món on es troben exposades armes de foc catalanes, per a estudiar-ne els detalls i treure'n fotografies, com per exemple al Museu de l'Armada de París, al Museu Històric de Dresden, al Museu de la Torre de Londres i al Museu Metropolità de Nova York entre molts altres. Al nostre país es poden

observar mostres d'aquestes armes al Museu Militar del Castell de Montjuïc a Barcelona i al Museu Etnogràfic de Ripoll.

És important destacar entre tots els capítols del llibre, un dedicat a una fa-

A partir d'aquest moment es pot dir que acaba la fabricació artesanal d'armes a Catalunya, per dedicar-se únicament a proveir l'exèrcit borbònic i a l'exportació. Un d'aquests Peresteva (o *Pedro Esteban* en els documents i marques de l'època) tenia sucursal a Livorno (Itàlia) i enviava també armes de la seva producció a Cadis per a ser embarcades a Amèrica. Darrera d'ell gran quantitat de mestres armers de tot Catalunya li facilitaven les peces.

En definitiva, es tracta d'un llibre editat en mida foli, àmpliament il·lustrat amb dibuixos i fotografies en blanc i negre o color, de documents i armes que poden servir com a model d'identificació. Els historiadors hi poden trobar notícies i dades importants referents a aquesta temàtica dins del període indicat. De l'obra se n'ha fet una edició de 50 exemplars numerats, relligats artesanalment i individual amb pell i gravats d'or, i 950 exemplars també numerats i relligats en tapa dura, la qual cosa constitueix un veritable atractiu per als bibliòfils. El llibre està escrit en català, però inclou un lèxic de termes en català antic i modern, castellà, francès i anglès a les pàgines 12

i 13 i existeixen separades amb resums de cada capítol en castellà, francès o anglès, segons es demani. Per a informacions i venda del llibre us podeu adreçar al Sr. Ricard Martí, carrer Navas de Tolosa, 332, de 08027 Barcelona.

Manel Beser Jordà

PISTOLES, TRABUCS I PEDRENYALS

La producció d'armes portàtils de foc a Catalunya de 1462 a 1869

R. Martí, N. Sala, J.L. Calvo

mília d'armers, o més concretament canoners, de Ripoll del segle XVIII, els Peresteva, instal·lats a Barcelona i nomenats mestres armers de les drassanes per Felip V, atorgant-los el poder lluir a la seva porta les armes de Sa Majestat, quan la majoria del Principat li havia estat hostil durant la guerra de Successió.

Aprofiteu les ofertes

JULIO ORTÍ

Barri de l'Hostal Nou - Tel. 16 00 37

Servei Oficial

Vehicles nous i usats

Servei Oficial

SUZUKI

Vehicles tot terreny

JULIO ORTÍ

Barri de l'Hostal Nou - Tel. 16 00 37

Orella escrivana

Xe bé, home!

Fa bo de sentir que estan arreglant el tros de la muralla dels llavadors al Planet de Sant Miquel.

És interessant de constatar que hi ha hagut protestes i comentaris de la comarca davant del mapa escolar que ens deixa pitjor del que estàvem, (que ja és!).

Capital del Maestrat

Sant Mateu vol ser la Morella del PP. Ja no hi ha més personalitat?

De moment ja han començat a construir unes murades, suposem que amb els plànols de les antigues. Ara podran cantar *Muraaallas, muraaallas de San Mateo...*

Televisions

□ Una de les peculiaritats del canal 9 és que els convidats que a TV3 parlen en català en el xicotet canal parlen en castellà. No deuen saber el valencià. Una de les poques excepcions és Constantino Romero, que va néixer a Albacete.

□ Segons canal 9, l'àrbitre de futbol, Daudén Ibáñez, és de **Cantalavieja**. Villores és un poblet del Maestrat. Els de TV3 també van una mica desorientats, perquè van dir que l'any 1994 va eixir la loteria a Castellote, que està al Maestrat.

□ Quan els locutors de canal 9 van a cassar no pensem que maten guatles o senglars, no; fan de ministres de cerimònies matrimonials.

□ Lizondo és tan imperialista que, en un programa del dia 14 de febrer, va incloure l'Anglesola del Cid dins de **lo Reyne**.

□ En el programa Crònica sobre la noblesa ens vam adonar de diverses coses:

1.- "...del papel de la nobleza en este final de siglo XIX, perdón, XX..." (José Luis Cruz, Marqués de Villores).

2.- La noblesa valenciana conserve les essències del país parlant en castellà. Deuen ser de trementina (les essències).

3.- Segons els marquesos, *Villores es un pueblo pequeñito donde la gente es como familia tuya*.

□ Ens comence a molestar que ens posen sempre al costat de la Farola o propet del carrer d'Enmig. Què vol dir això del Castellón interior, home?

□ No havia sentit mai que les consonants tingueren color, ideologia o depengueren de les Corts Valencianes. El que sí que em pareix sentir al canal 9 és que les S de dretes solen ser sordes i les d'esquerres, sonores.

Que s'havie perdut?

Aparece el río de Morella

Los vecinos de Morella se despertaron ayer con un nuevo atractivo en el pueblo y es que, gracias a las últimas precipitaciones que se han producido en la provincia, y con más fuerza en la comarca de Els Ports, ha aparecido el río de la localidad después de muchos años.

Este atractivo hizo que los ciudadanos de la capital de Els Ports corrieran a ver el pequeño riachuelo que discurría por el cauce. (Mediterráneo 17/12/95).

Per les sigles de les sigles

S.O.L.

Servei d'Orientació Laboral
Servei orellut sobre legislació

C.O.L.

Comissió Organitzativa Local
Comitè Olímpic Local

Preguntes al vent

1.- Si les màquines d'obres públiques comencen a treballar a partir de les vuit del matí, per què neve abans? Voleu dir que no s'haurie de prohibir que nevere de nit?

2.- Si no pensem adreçar les corbes del barri d'en Roig, per què passen els cotxes quan cauen dos gotes? No serie més fàcil tallar la carretera?

Era Comarcal

M'ha arribat a orelles una nova forma de comptar el temps a la comarca diferent de les usuals, però molt útil. En podem dir Era Portenca. A continuació hi ha els criteris i les equivalències:

De tota la vida - Fa dos anys.

Sempre s'ha fet aixina - A algú se li va ocórrer fa cinc anys.

Ara - No està.

Avui - Ja vorem si dins de tres dies.

Demà - Amb sort, la setmana que ve.

D'ací uns dies - Com a prompte, el mes que ve.

Quan pugues - Anant bé, l'any vinent.

No corre pressa - El pròxim sexenni.

Quan te vingue bé - L'has errada, no mai.

Resum: si busques algú i els trobes és que no és d'ací.

Sinècdoque

La nova forma de referir-se al País dient València-Castelló-Alacant és un mal presagi per quan haurem de dir la comarca, perquè haurem de dir quinze o setze noms seguits. No sé si tindrem prou bufera.

Per tal d'alleugerir la faena i evitar l'entrebanc de dir la comarca pel seu nom propi en proposem uns quants de diferents:

- El Morellés
- El Bergantí
- El Garumbell
- La Vall-mola
- El Vilafranquí
- L'Alt Bergantes
- El Baix Calders
- El Cantavellí
- El Catinenc o Catilí
- L'Interiorés del Castelloní.

Cartografia

Si continuen les polítiques de concentració de serveis a les àrees urbanes, tota la muntanya de Castelló s'haurà de declarar reserva índia o reserva d'Homo castellanensis (espècie en risc imminent d'extinció).

El mapa escolar introdueix un grau més a l'escala de l'ensenyament. Es tracta d'una escala automàtica amb direcció única cap avall.

Pla forestal

Per a la promoció turística de la comarca l'IDENA ha pres tota una sèrie de mesures entre les que destaquen la requalificació dels nostres boscos. La proposta inclou dos denominacions:

- Reserva ecològica de processonària
- Reserva de Sulfo-quercetum pinaceae.

Un altre dels projectes de l'Institut fa referència a la instal·lació d'una estufa a l'olivera del Portal de Sant Miquel perquè no es gele.

Coincidència

Fabra i Puig, la coneguda estació d'enllaç entre el Metro, la Renfe i els autobusos interurbans de l'àrea metropolitana de Barcelona, serà remodelada per encabir l'estació de l'AVE amb passadissos autoflotants, ascensors tridimensionals, consignes personalitzades i megafonia ex-afònica.

Fabra i Puig s'han reunit per a concretar la ubicació de l'estació d'enllaç entre la Panderola, la Renfe i els autobusos interurbans de l'àrea metropolitana de Castelló. Els autobusos de Morella passaran, segons pareix, pel mateix túnel que el tren, una volta soterrat el pas per la capital.

Papers oficials

Segons el BOP (butlletí oficial de la província), l'Alcalde de Morella subhastarà les herbes d'Herbeset "bajo mi presidencia *afectiva o delegada*". Em pareix que seria molt millor per a tots la presidencia afectiva.

Segons es diu, estarem ben coberts culturalment perquè el conseller de la Generalitat milite a la nostra comarca. Sempre és bo que vingue gent a viure ací i a fer-nos companyia.

Arriben papers de la Generalitat amb una ortografia, com a mínim, original. Als diccionaris d'això en solen dir errors ortogràfics i sintàctics.

El més curiós és que quan les coses arriben en bilingüe, a la columna del foraster, no n'hi ha d'errades.

Debat sobre el Bisbat de Tortosa

El dia 22 de març se celebrarà al restaurant Casa Roque de Morella un debat sobre els moviments secessionistes respecte a l'adscripció de la nostra comarca, excepte Vilafranca, al Bisbat de Tortosa. El debat és organitzat pels Amics de l'Ebre i el Centre d'Estudis dels Ports i es transmetrà en directe pels Ports Ràdio i en diferit per la televisió local del Baix Ebre, Canal 21. Al debat estan convidats representants dels dos Bisbats, Segorbe-Castelló i Tortosa, així com la clerecia d'estes comarques i de les associacions cristianes dels dos bisbats.

Es tracte d'analitzar les causes d'aquest moviment, l'actitud envers la llengua a la litúrgia, els avantatges i inconvenients d'una hipotètica annexió a Castelló, el marc cultural del bisbat, etc...

Algunes preguntes a plantejar: per què les províncies de 1833 han de ser la millor divisió territorial; per què l'Església s'ha d'adaptar a l'estructura civil. Hi ha un intent de fugir d'una hipotètica Conferència Catalana? Per què?. Per què la comarca no està unida (cas de Vilafranca)?

Una mica d'història

El bisbat de Tortosa com els altres bisbats, com a concepte de demarcació, ve del temps dels romans, seguint la tradició administrativa dels grecs i l'Imperi Romà i l'estructura urbana de l'època. La primera seu que es constitueix als nostres indrets quan s'aprofite el concepte per indicar demarcació eclesial va ser la de Tarragona, l'any 259, esdevenint Seu Metropolitana. La invasió musulmana desfà l'estructura territorial cristiana i, en reconquerir-se la ciutat el 1118, es torne a instaurar. A Tortosa després de la reconquesta per les tropes de Ramon Berenguer IV, es va restaurar la Seu el 1148. Alfons el Cast, el novembre de 1178, fixe els límits del bisbat fins Almenara, encara per conquerir. Jaume I el 2 de novembre de 1241 fixe el bisbat València des dels límits del de Tortosa fins on les seues tropes puguen arribar. Un cop conquerits els nous territoris passaren a ser diòcesis sufragànies de Tarragona fins que el 1492 es va convertir València en metropolitana, de la qual depenen les Balears fins a l'actualitat. El Concordat amb el govern franquista de 1953 comportà la reestructuració de molts bisbats arreu de l'estat, no sense resistències, entre ells el de Tortosa, que va perdre el Matarranya, la Plana, l'Alt Maestrat i Vilafranca, a la nostra comarca. Actualment hi ha alguna veu secessionista que propugna l'annexió de les nostres comarques al bisbat de Segorb.

ITINERARIS

Morella - Vallibona

Encara que estem ja acabant el febrer, el sol i la temperatura, fresqueta al matí, semblen de primavera. Són les 8 del matí i des del Portal de Sant Miquel els caminants empenem el trajecte que ens ha de dur fins a Vallibona. Són des de fa ja anys uns enamorats d'aquest poble i, sobretot, del camí que ens duu per la vora del riu fins allí. Però, aquesta vegada, del riu no vorem res; tot serà nou per a la majoria.

Anant per la carretera en direcció a Saragossa arribem a les 8h 45' a la Font de Vinatxos; allí algú fa un primer traquet, però l'aigua està ben fresca i a uns cent metres empenem la pista -ara ja asfaltada- que ens ha de dur a la Carcellera. Són les 9h 30' i sense entrar al mas, replet de vaques per les vores, a la mateixa pista esmorzem a gust i fem les primeres impressions tots junts. Entre mos i mos s'escolten uns sorolls al darrere: sis o set cabres i un mascle ens passen escassament a uns cinquanta metres. S'aturen uns segons; a bon segur que estan tan sorpreses com nosaltres. Hi ha un moment de quietud total. Tots ens mirem fins que el mascle decideix seguir amb la seua comitiva. Continue la conversa i alguns recordem que fa anys ja passàvem per aquets indret quan anàvem a Herbeset i creuàvem per la Torre-amador; més cap a l'esquerra es quede Bolinxà.

Ara anem entre l'ombria i la pista que, a llocs, es fa més estreta; ja s'ha perdut

l'asfalt. Es camine ben a gust i apreciem l'escàs verd. A tots ens vénen a la memòria els primers dies de juliol: el foc, l'escàndol, l'esforç comú, la impotència i la ràbia. Molts dels que anem caminat vam, ajudar en allò que sabem o podem. Després algú ha tornat al lloc per vore la desfeta. Tots tenim un mateix pensament: Ai pobre bosc, pobra natura!

Entre pensaments i pins arribem a Arrufat. Són les 10h 25' i el sol ja és fort, massa fort per a aquest temps. Creuem pel mas, un més dels abandonats; per allí tan sols pasture el bestiar i el silenci. Tot és nou per a molts de nosaltres i els ulls s'obren per no perdre cap racó; també les orelles escolten els sons i sorolls i així, en arribar a les Solanes a les 10h 40' aquests es tornen forts i grotescs: deu o dotze motos avancen per la pista cap a nosaltres a gran velocitat i alçant una bona polseguera. Passen per la nostra vora com una exhalació. Vénen els masovers ja que coneixen Juan i Carlos per allò d'anar a captar per a Sant Antoni. Els preguntem si aquestes motos passen sovint: -Els dissabtes i els diumenges se-guit.

Els caminants ho lamentem; creiem que el camp no està per aquets trets. Aprofitem la xarradeta per informar-nos un poc sobre el trajecte més pròxim: la Torreguaita, Espada i la font de la Boixera. A José Luís li naix un petit somriure ja que: -No té pèrdua, a l'en-

dret del mas... i a l'ombria... Quantes vegades ho hem escoltat i quantes ens hem perdut!

Reemprenem el camí a les 11h 10'. Seguint pista deixem un tallafocs a la nostra esquerra i una pista que duu a en Serrà; nosaltres ens desviem a la dreta i anem entre pins jòvens. A les 11h 30' apleguem a la Torreguaita, mas i terra propietat d'ICONA. Aquest mas té una era gran, ara verda, una era d'aquelles que un pintor dibuixaria per posar-la a un quadre. A l'altra cara del mas i als seus peus el paisatge és ben bonic ja que es quede una petita vall de pins, carrasques i roures; dalt es veu el Tossal Gros i a l'esquerra el Turmell. Alguns entrem al casaliç; l'han estat restaurant, sobre tot la teulada perquè no s'assole, d'altres contemplem ben quiets el paisatge. Tots fem un traquet d'aigua i coincidim en l'encert de passar per aquest mas que fins i tot té un nom ben bonic.

Decidim anar cap a Espada i en direcció a en Serrà. Així, als 3 minuts, empenem una pista cap a l'esquerra; són les 11h 50' quan arribem a Espada. Allí se senten els lladrucs dels gossos i l'anar de les ovelles però encara que cridem, ningú fa presència. Seguim i, als 5 minuts, per un camí frondós a l'esquerra apleguem a la font de la Boixera -són les 12 del migdia. És un lloc humit, fa fred i trobem gel i ens adonem que algunes plantes són pròpies d'indrets on el fred acampe per un vol.

Tenim davant i a l'alt en Serrà. Nosaltres caminem pels bancals ja erms i pedregosos i sense passar pel mas seguim la pista fins que a les 12h 25' creuem el barranc de la Font d'en Teix que fa partició entre el terme de Vallibona i Morella. La pista comence a pujar fins que a les 12h 40', cansats del camí i del sol del mig dia arribem al mas de les Argiles també abandonat. Baix i darrere d'uns cingles sabem que està Vallibona.

Després de contemplar una altra vegada el paisatge i d'agrupar-nos tots, a les 12h 50' reemprenem la marxa, ja de baixada molt pronunciada. Als 10 minuts deixem una pista a l'esquerra que marxe a Castell de Cabres. Ara el caminar, a pesar del cansament és vigorós; a les 13h 10' deixem una altra pista a l'esquerra. Seguim i davant, als peus, està

el mas del Grau, i adreçant algunes corbes que fa aquesta pista, a les 2 del migdia arribem, quan el sol omple la plaça de les escoles de Vallibona. Hem fet, segons ens marquen el podòmetre, 21 quilòmetres.

Al pedris hi ha unes persones. Nosaltres busquem la fresqueta de l'ombra.

- Esteu molt suats, l'ombra no és bona.

Alguns els fem cas i ens donem a conèixer.

- També nosaltres anàvem a Morella a peu; alguns dies tan sols per fer una copa d'aiguardent. D'això fa molts anys, quan érem jòvens.

Ara, la gent que ha caminat tant,

s'estranya de veure persones que van pel món deia manera.

- També torneu a peu?

Aquesta vegada els comentem que tenim taula guardada per dinar, que volem seure tranquils i xarrar i passejar pel poble. Hem d'esperar la gent que amablement, des de Morella, baixi a buscar-nos ja que dinarem tot junts al nou restaurant, abans quarter de la Guàrdia Civil. Mentre, alguns anem fins a cal Garxo; quants records ens porte aquesta petita taverna.

A la taula en som un bon grapat. Dinem ben a gust i amb gana. Prop de cinc, part del grup emprèn el retorn a Morella, i altres caminen sense pressa pels carrers estrets del poble. Mirant ací i allà

observem com s'estan arreglant moltes cases. Baixem fins la font que està a la vora del riu i després anem a saludar Domingo. Ens mostre l'església i, des de la plaça, que ja està perdent el sol, els coxes bramen cap a Morella.

En aplegar al Pla de Santa Àgueda el sol, que ja cau, ens enlluerna ben fort i un dels cotxes ix a pasturar. Tot és un sobresalt i un grapat de riotades.

Quan es veu Morella ja s'està ponent el sol. Estant a casa, al llit, amb els ulls tancats, en breus instants refaig tot el camí; l'escalfor del sol a migdia a Torre En Guaita m'obre les portes del somni.

Jesús Sangüesa Ortí (1995)

La salut per davant

Deixant apart el conflicte dels metges a Vilafranca, la realitat es que molta gent ha signat l'escrit d'EU per a recuperar les guàrdies mèdiques; senyal que alguna cosa deu passar. Abans els metges estaven sempre a Vilafranca de guàrdia i, amb el temps, les guàrdies es realitzen entre Vilafranca, Castellfort i Ares. Vullguen o no és un enpitjorament del servei. És clar que Castellfort i Ares deuen de tenir servei mèdic igual que Vilafranca, però l'índex de risc és molt major en una població de tres mil habitants que en dues de dos-cents i cent habitants. Cadascú que pense el que més li convingue. Una cosa és certa, si eixiren a la llum determinades històries que relate la gent, als metges els caurà la cara de vergonya. El que passe és que la gent és molt, molt mesurada i aquests tipus de coses se les guarda, per no perjudicar ningú. I és de cíncies no reconèixer la situació. No cal arribar als extrems de desenllaços fatals, que és una acusació massa greu, però sí que cal dir que el servei funciona malament, tant en l'aspecte de les guàrdies com en el de les consultes. Si no es vol reconèixer això d'acord, però hi ha coses que cauen pel seu propi pes, o no? I en el tema de la salut és primer la salut, que totes les lleis que puguen existir, o així ho veig jo.

Lluís Puig i Gil

Racó de l'estudiant

El viatge a Alemanya

Tot va començar quan al poc temps d'haver començat les classes del curs passat, un professor ens va comentar que a finals d'octubre faríem una estada a l'Escola de la Mar de Borriana per a conèixer uns estudiants alemanys que després, a final de curs, ens acullirien en les seues cases.

En un principi, ningú en va fer cap cas. No ens ho creïem això d'anar a Alemanya, nosaltres, un institut de poc més de 40 persones. Per què ens havien de triar a nosaltres?

Va anar passant el temps i es va confirmar la notícia: aniríem a Borriana i, al mes de Juny del proper any, aniríem a Alemanya amb tots els "gastos" pagats. Una oportunitat així no es presente tots els dies.

Vam anar a Borriana, vam conèixer als alemanys i en un obrir i tancar d'ulls va passar la setmana. Ja estàvem tots emparellats i ja coneixíem l'adreça i el telèfon del nostre amfitrió alemany. Va passar el curs, es va presentar juny i va començar el viatge...

Vam eixir de Vilafranca el diumenge dia 18 a les 3 de la vesprada. En un principi anàvem tots tranquils, però a mida que passaven les hores començava el nerviosisme. Ja en Alemanya vam trobar un embús i vam perdre molt de temps. En arribar a Neustadt ens vam perdre. Estàvem tots nerviosos, ja que arribar tard el primer dia no fa molt bona

impressió, però després de tot, estàvem allí que era l'important. Vam baixar de l'autobús, ens vam saludar i ens en vam anar cap a les cases dels nostres amfitrions. Una volta en les cases, ens van presentar tots els membres de la seua família i les seues amistats i ens van ensenyar on es trobava cada cosa.

A partir d'aleshores va començar tot. Durant el dia fèiem una excursió a llocs propers tots els vilafranquins junts amb alguns alemanys i, per la nit, sols amb els alemanys, anàvem a discoteques, festes populars del poble, etc.

El que a mi més en va cridar l'atenció va ser la realista i espavilada que és la gent: ho reciclen tot, no utilitzen gots de plàstic ni per a les festes; van molt en bicicleta; són molt nets i ho cuiden tot.

Allí sols tenen sis setmanes de vacances i estudien moltes més assignatures que a les escoles i instituts espanyols. Dels llocs que vam visitar, el que més em va impressionar va ser la fàbrica BASF que té quasi 60.000 persones en nòmina i és com una ciutat.

Vull destacar també l'amabilitat que tenien a tots els llocs i l'interés que van demostrar per nosaltres els amfitrions i tots aquells que ens van ensenyar qual-sevol lloc dels que visitàvem.

Cosme Ripollés
(2n F.P. - Vilafranca)

TRADICIONS POPULARS

per Domí Pastor

El Cine

No estic molt certa, però em pareix que ja havia comentat alguna altra volta el que ara vaig a dir.

A finals del segle passat, cap als noranta, en unes festes o fira o el que fore i, entre les atraccions que per a distracció festiva dels morellans es portaven al poble, hi havia com una espècie de casetes o caixonets que tenien una llumeta dins i un quadret o finestreta amb vidre davant i, per allí, havent donat dos o tres perres primer, anaven mirant tots els caixonets que tenien vistes diferents:

Ma mare, que anava acompanyada d'un germà seu un poc major que ella i que estave normalment a Madrid, m'explicava el que ell li va dir:

- Açò que veiem ara pel foradet, arribarà dia, perquè ja s'està estudiant, que ho vorem sense caixonets i que les figures i les vistes es menejaran.

Ben pensat allò dels caixonets eren les diapositives actuals, que no tenen moviment però que són uns documents gràfics molt valuosos.

Però mira per a on, que entre els que ho estaven treballant, els dos germans Lumière van fer el gran descobriment del cine, de les fotografies amb moviment. Ara s'està celebrant el centenari d'este fet, que ha resultat tan important i ha generat una gran indústria.

Bé, Morella va tindre molt prompte cine. Al teatre Municipal, que fins al moment només havia servit per a representacions de teatre pròpiament o per a la lírica, les sarsueles, és on per primera vegada es va instal·lar la màquina de fer cine.

Us he de dir que com no puc tindre referències de cap escrit per recordar les coses, m'he de valdre només de la memòria i, per això, us explicaré les coses tal com les recordo. Als llibres i les llibretes, quan es fan vells, les planes se'ls esgarren o se'ls esborren i les planes de la memòria també s'esgarren i s'esborren amb el temps.

A la part de baix del teatre hi havia 11 "palcos" amb les corresponents cadires. Les butaques, encara que ja les vaig conèixer molt velles, eren entapissades de roig. Al primer pis estaven el que de-

iem els "palquets", que tenien l'estructura de columnes i baranetes de fusta igual que els "palcos" de baix però que, com eren per a general, tenien les grades de fusta. A l'altre pis de dalt, amb barana, hi havia un banquet voltant tot el que ere el teatre i al fons de tot hi havia també unes grades amb una plataforma menuda dalt perquè quan es feie ple es poguere posar també gent allí.

Al pis primer, com ja he dit, estaven els "palquets". A més hi havia tres "palcos" més grans que els de baix. Els tres situats enfront de l'escenari: dos per a servici particular i el del mig per a l'Ajuntament o presidència. Precisament darrere del "palco" de la presidència es va fer el que en morellà diríem un *quartet* i allí es va posar la màquina de fer cine. Se li va fer una finestreta, que donava davant de la pantalla, on s'arribava l'objectiu de la càmera.

Era molt menuda i no tinc la referència de qui va agarrar per primera volta el cine, si ere algun estament oficial o municipal, si ere algun particular o si havien fet com una Junta. El cas és que tenien també un manubri i mentre es projectava la pel·lícula, un o altre anava voltant el manillar i tira que va la música -el cine ere mut i s'havia de distraure el personal. Per a esta faena tenien encarregat un senyor, corneta retirat, casat amb una morellana, enviudat i tornat a casar amb una altra morellana i que, pel que es veu, es trobava molt bé a Morella. Li deien Tiberio Martínez i ere el encarregat de dir la pel·lícula que es farie, si s'havien d'esperar per alguna cosa o donar qualsevol altra informació corresponent al públic. Sempre començava de la mateixa manera. Es posava davant de tots, ert com un tiràs, i feie:

- "La empresa me encarga les diga..."

I a continuació l'avís o l'anunci que ere menester.

Ja ho tenim situat. Ja ens en podem anar al cine. La primera pel·lícula a la qual recordo haver assistit amb mon pare es titulava "**Velarás por tu hijo**". No us cregueu que feien tota la pel·lícula sencera. Ja sabíem que ere per entregues o capítols o episodis, i dins de cada capítol per parts. Eixie a la pantalla:

- "Fin de la primera parte"

Encenien la llum un poc i després anaven seguint les altres parts. Eixos moments allargaven més la projecció, però la pel·lícula no s'acabava. El diumenge següent, un altre capítol i si la pel·lícula ere molt llarga la cosa podie durar tres o quatre setmanes. Solien ser fulletons molt lacrimògens i es plorava molt a gust durant la pel·lícula i, al llarg de la setmana, es podie anar parlant i comentant i la cosa resultava bé. Jo no podia comprendre als meus set o vuit anys el sentit total de les pel·lícules aquelles, però encara recordo algunes coses de "**La casa del misterio**". La gent anava llegint les lletres que anaven eixint i estaven tots tant aficionats que quan eixie una frase curta d'eixes que portaven dos admiracions al començament i al final, com una sola veu se'ls escapava a tots fort:

- "¡¡Assessino!!"

O bé:

- "¡¡Fuego!!"

Eren uns moments de tanta emoció que no podíem contindre el crit col·lectiu. Recordo com si fore ara que a "**La casa del misterio**" es quedava el protagonista penjat d'unes herbes dalt d'un cingle; em va impressionar molt i, potser que pel vertigen que sempre m'ha afectat, se'm va quedar l'escena molt gravada.

Van fer també "**La portera de la fábrica**" on a la portera, no sé si algú dels que manaven o qui, la perseguie un poc. Ara a això li diríem persecució sexual, en aquell moment se solie dir:

- La volie obligar a fer coses "fees".

I la pobra portera, que, damunt, ere viuda i tenie un xiquet, estave amenaçada i encara li van carregar un robatori. Una desgràcia gran!

El cas és que el paperet que comprometie el culpable i aclarie les coses es va quedar arrugadet en terra i el xiquet el va replegar i a un cavallet que tenie de cartró li'l va posar a la panxa per un forat que se li havia fet. Quan se va voler aclarir tot, aquell paper no va aparéixer. Ja te tens la portera a la pressó, el xiquet de qualsevol manera... Xe, sabeu el que és patir una setmana i una

altra sabent tot el públic que el paperet estava a la panxa del cavall?

Sense voler s'escapaven els comentaris del públic, que no molestaven gens perquè la pel·lícula no tenia so; i s'anaven sentint:

- Xiquets, i tant prop et que el té i no el trobarà...!

A la pel·lícula, per acabar-ho d'arreglar va hi haver un incendi. I tots pensaven:

- Mira que és gran! Ara, damunt, es cremarà el cavallet.

Fins que, al remat, no sé per quina raó, el cavallet s'esclafava, eixia el paper i s'aclarie tot. Xica, quines respiracions més fondes!

Hi havia també una altra pel·lícula, "El hombre de las dos caras", que era de temor perquè eren cares molt difícils i era un home que feia malaçats.

Més per avant allò es va acabar. Un grup de jòvens havien format el "Club Deportivo Unión Morellana". Eren socis i pagaven un tant al mes i, a canvi, tenien el privilegi que els diumenges l'entrada de soci valia la meitat que la del públic en general. El meu germà gran era soci. Jo tenia uns 9 anys i anava el dia que ell no podia anar i m'avisava. Anava a la taquilla a demanar l'entrada de soci de mon germà Rafael. Em donaven l'entrada amb el número d'una butaca i em costava quatre perres, que, perquè ho entenguen els jòvens, eren 20 cèntims.

Mentrestant feien la pel·lícula anava voltant pel saló Tonet el *xurrero* amb una cistella gran amb xurros, trossos de coc amb carbonat, xocolata, rotllets d'aiguardent i mantegades, però més que res el coc i els xurros i seguit anava cridant per allí:

- El *xurrero*..., xurros sense calces...

Perquè va hi haver molt de temps que ací a Morella, no sé el per què, als de l'Aragó els deien xurros i la gracieta d'ell de sense calces volia dir sense saragüells.

Si anaves a caure prop d'algú que no sabia llegir et demanava per favor que li lligueres els rètols i a mitja veu anaves llegint-li'ls amb l'ull a la pantalla i la boca a l'orella.

No sabem per què, a la gent no li feia molta gràcia allò del cine i deien que era avorrit. Van posar una orquestra de bandúrries i guitarres i també anaven tocant mentre rodava la pel·lícula. Recordo encara el nom de molts dels components del grup.

Total que els jòvens del "Club Deportivo", guanyats pocs, però van aguantar fins que va venir el cine sonor.

Entremig de l'any venien, dos o tres vegades, el que en deïem "titiriteros" i ens feien al Pla d'Estudi, amb dos acetilens nugats als arbres, una sessió de cine. Ens portàvem la cadireta per a veure la funció. Com havie segut la gran guerra i les guerres sempre se solen explotar per a fer pel·lícules, allí també vèiem (a la paret de casa Piquer, perquè no portaven pantalla), com es mataven els alemanys i els francesos i com entraven per les cases.

Allí no eixien lletres; el més lletrat o més vell de la companyia era el que explicava la història i es presentaven coses tan gracioses com esta: entraven els alemanys a casa d'uns francesos, pels moviments i els gestos compreníem que els feien temor, però traïen gots i els convidaven. Acte seguit se sentie la veu del monitor:

- "Los alemanes quieren más vino".

Feien qualsevol poca-gràcia i se sentie el comentari:

- "Una broma de los alemanes".

I aixina anava passant la projecció.

Després actuava la xica més "maja" de la companyia, amb un vestit amb lluentons, uns bastonets a les mans per simular les ales i una capa i amb els braços escampats. Li tiraven una llum de colors amb tots els tons de l'arc de Sant Martí i se sentie una altra veu, que no sabia parlar molt bé l'espanyol, i anunciava:

- "Ahora haremos la paldoma".

I la xiqueta feia la "paldoma" menejant els braços i simulant el vol del colom.

No us podeu imaginar què preciós era tot allò. Jo vaig passar sempre molta enveja de poder fer la "paldoma" o que em deixaren tocar el bombo, perquè abans de sopar, per anunciar la funció, feien un retaule i la xiqueta menuda tocava el bombo.

Però no ho vaig poder aconseguir mai, perquè per més que ho vaig dir a ma casa, mon pare, mai va voler ser "titiritero" ni alcalde. Dos coses que per a mi eren meravelloses.

A meitat de la funció passaven a demanar la voluntat. Els xiquets portàvem cine o deu cèntims. Feien actuar l'ós una mica, tiràvem la perra i cantaven una cançó que, tal com la recordo, és una poca-solta:

- "Tiene el oso una escopeta que ha aprendido a disparar y mucho saltar la cuerda y también a saludar. Veniu, señoras, veniu a ver que tiene el oso mucho saber. A la muxú, per caritat si queréis verlo treballar".

Va vindre el cine sonor i allò sí que va ser ja una cosa ben feta. Cada diumenge i els festius teníem pel·lícula i revista que després es va dir el NO-DO. Una gramola que havie comprat el "Club Deportivo" per amenitzar les funcions ja no sonava més que per a fer el ball.

Va anar la cosa bé, es van fer molts abonaments, sempre estava ple. Ens xiulàvem de fred, perquè el teatre no ha reunit mai condicions, però teníem la gran distracció dels diumenges d'anar al cine. De tal forma que, si en quaresma volíem fer el sacrifici de no anar, no sabíem

on deixar-te caure, ni a passeig ni a cap altre lloc perquè no trobaves ningú; el café era impensable per a una xica.

També ocorria que, si caïa una nevada forta el divendres, no arribaven les pel·lícules. I quin patir. Va hi haver alguna vegada que van eixir amb cavalleries a buscar els rotllos de la pel·lícula perquè, a més, l'empresari que les contractava igual les havia de pagar.

Com passé sempre, primer tots acudíem allí; després, l'Associació d'ex-alumnes de l'Escola Pia van pensar de fer cine al lloc on teníem el saló de catecisme per a fer funcionetes de teatre. Aquell salonet dels Escolapis havia segut sempre per a les funcionetes i vetllades molt bones que feien els grups de joves bé foren dels escolapis o dels Lluïsos, però podien eixir i treballar a les comèdies tots els joves que ho demanaven.

A la que es va acabar això el salonet va quedar també per al servei de la paròquia i moltes de les que em llegiu i alguns altres també recordareu les funcionetes que feiem quan l'Acció Catòlica.

Les butaques antigues del teatre havien parat a l'església que no hi havien bancs i el dia que feiem funcioneta, menuts i xiques majors portàvem les files de butaques des de l'església al teatret del col·legi. Traïem quatre perres, però tot anava bé i, a més, vam fer una instal·lació nova i dos decorats que al posar l'Exal-Cinema van desaparèixer i ja no vam tornar més. Els xiquets es van quedar sense lloc on actuar.

A la que va haver els dos cines es podia triar entre el cine de dalt i el cine de baix. El cine de baix feia més sessions; donava pel·lícula a l'estiu algun dijous o molts i tots els dissabtes i diumenges.

Al cine de dalt es va fer després un

cine-fòrum format per escolapis i grup de gent de col·laborave. Era molt interessant, però per causes diverses no va tindre continuïtat.

A casa Roman es posava una pissarreta amb uns dibuixos impressionants anunciant les pel·lícules del diumenge. Anàvem a veure la pissarra i la del teatre a veure quina interessava més. Però bé sigui per la situació, suposo que això era la base, bé sigui per altres raons, pareixia que el públic ens havíem de dividir en dos grups com a contrincants, els del cine de dalt i els del cine de baix, com si el cine de dalt fore el cine dels *beatos* i les pel·lícules de baix foren d'allò més pecatoses. A tot això van

contribuir alguns *beatos* que poc menys que condemnaven a l'infern els qui anaven al cine de baix. Encara hi ha moltes persones que poden recordar el rebombori que es va armar quan van passar "El último cuplé".

A propòsit d'això, recordo una altra anècdota de dos germanes que van veure anunciada "La Dolorosa" i van pensar que eixa sí que l'anirien a veure perquè els pareixia molt de missa. Ja te tens a les dos dones, que no anaven mai al cine, esperant assentades a la butaca. Comence la projecció i en lloc d'un conte els va eixir l'argument de la sarsuela que no se l'esperaven. Total que van eixir del cine senyant-se i escandalitzades aquells carrers en avant.

El teatre municipal el va portar molt de temps, a part de D. Amado Tena, la Peña Canyon. Ho dic perquè igual érem uns

d'un lloc com de l'altre però hi havia gent que ho catalogava aixina i potser a tot això contribuir que a la paret d'on era casa Lola Borau, al costat del porxet de l'arxiprest, una jove d'Acció catòlica encarregada, posava la qualificació moral de la pel·lícula que ens arribava de Madrid després de passar-la per la censura eclesiàstica on apareixien les següents classificacions: "blanca", per a xiquets; "azul" per a més grandets; "rosa", per a joves; "rosa con reparos", per a persones formades i "grana", ja era massa. Al final vam optar per posar la fitxa. Perquè va haver pel·lícules que no els trobaves ni els "reparos" ni el grana i no obstant al fitxer constava aixina i era preferible que la gent ho llistuere directament que les dos o tres xiques encarregades de fer-ho hagueren d'aguantar les burles i els comentaris de la gent.

S'han acabat els dos salons de cine, perquè ja tots tenim el cine a casa, però és que també tot el món té cotxe i el diumenge a ningú li agrada quedar-se quietet al poble i, si tots se'n van fora, qui queda per a públic del cine?

Encara que hi ha qui diu:

- Això és millor perquè les pel·lícules es veuen a casa.

Però no es pot comparar el cine de la televisió al cine vist en pantalla gran.

A l'hora de la pel·lícula la majoria de joves no es queden a casa. Si encara que s'haguere perdut el cine, s'estimulara un o més d'un grup de teatre potser s'ho passaren prou divertit i per al públic i per als mateixos joves que treballaren serie de molt de profit.

CAFETERIA - RESTAURANT

Rourera

Tel. 964 / 160308
MORELLA

**MARISCOS I PEIXOS FRESCOS TOTS
ELS CAPS DE SETMANA**

des de 1970!

ESPECIALITATS PER ENCÀRREC:

Cabridet al forn
Truita farcida
Perdiu amb col
"Puchero" casolà

EL MILLOR DE ROURERA: LA SEUA CLIENTELA

10 ANYS

per després de
un pas personal i
- ensombrament
personals més que
si plens sempre i
- es dona l'últim
de que no s'ha de
per a l'últim i
per l'últim i

